

ekmek ve gül

7 Mart 2026 Cumartesi | Sayı: 188

seslerimiz birleştiğinde
BAŞLAR!
MÜCADELE

İÇİNDEKİLER

Tüm dünyayı saran emperyalist
barbarlığa karşı mücadeleye!.....3
Ela Ava

DOSYA

8 Mart Dünya Emekçi
Kadınlar Günü ışığında

- İşçi kadınlar olmadan güçlü bir
8 Mart mümkün mü? 5
Arzu Erkan
- Kadın emekçiler kuşatmayı kırıyor 6
Prof. Dr. Gamze Yücesan
- 8 Mart'ın en önemli taleplerinden:
Kreş hakkı.....7
Cemre Kavuker
- 8 Mart'ı 8 Mart yapanlar.....8
Buse Vurdu

'Arkasına saklanacak çok bahane vardı ama...'.....9
Ekimsu Devrim Danış

Garibana 'Ya savaşta öl ya da açlıkta' deniliyor..10
Dilan Ortakçı

'Yeni' Bakan, eski gündem.....10
Av. Sevil Aracı

Kürt işçi-emekçi kadınlar bu sürecin neresinde?..11
Merve Karataş

8 Mart'ta ekmek ve gül için mücadelemiz var...12
Hastane koridorlarından 8 Mart alanlarına.....14
Selin Akgöl

Konuşmamız gereken şeyler var Aysel!.....15

Bir daha 'Nerede kaldın?' demedi.....15
Nurhayat Farımaç

Mamak'ın baharını kadınlar getirecek.....16
Hilal Kılıç

Ergazi'de kadın dayanışmasının durakları.....16
Hazal Kelleci

Bahar Taşa ne oldu?.....17
Yüksel Yıldız- Necla Alikoç

25 yıllık şiddetle uğraşırken yalnızlığa terk.....17
Aynur Yeşilköy

Riskin 'cinsiyeti'.....18
Filiz Gür

Kadınlar yan yana gelebileceği alanlar istiyor....18
Yasemin Köktaş

19 Mart'ın birinci yılında:Yoksulluk, baskı, şiddet.19
Ezgi Tatlı

Güvenli yaşamı birlikte inşa etmek için.....19

Laikliği hedef almak, neden kadınları
hedef almaktır?.....20
Av. İlke Işık

Çocuklar okulda aç kalıyor.....21
Dilan Ortakçı

Ramazan etkinlikleri okullarda dışlanmayı artırıyor.22
Gönül Kural

Okulda açlık, tek derdimiz ramazan süsleri.....22
Berivan Balkay

Tezgahın önü de arkası da aynı hikaye.....23
Derya Evcil

Sofrada makarna, yolda oruç,
mahallede çadırsızlık.....23
Adile Doğan

Film.....24

Şiddete, yoksulluğa, savaşa karşı mücadelemiz var!

Yarın 8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü... Sömürüye ve şiddete dayalı bu düzene karşı yüz yılı aşkın süredir oy hakkı, eşit işe eşit ücret, insanca çalışma ve yaşam koşulları için mücadele eden kız kardeşlerimizi andığımız; mücadelemizi büyütme kararlılığımızı yinelediğimiz bir gün.

Dünyadaki tüm kadınlar gibi Türkiye'deki işçi ve emekçi kadınlar da bu 8 Mart'ı savaşların, yoksulluğun ve şiddetin gölgesinde karşılıyor. Emperyalist güçlerin bölgeyi yeniden paylaşım hesapları, Orta Doğu'da gerilimi ve savaş tehdidini büyötmeye devam ediyor. Ancak savaş politikalarının karşısında kadınlar, barış talebini yükseltmekten vazgeçmiyor. İran'da kadınlar; hem baskıcı yönetime hem de emperyalist müdahalelere karşı mücadele ederek tüm bölgedeki kız kardeşlerine güçlü bir örnek gösteriyor. Türkiye'de de kadınlar dört bir yanda ABD emperyalizmine ve NATO politikalarına karşı "Üsler kapatılsın!" talebiyle sokağa çıktı;

bildiriler dağıttı, sözünü söyledi. Böylece 8 Mart'ın içeriğini barış sloganlarıyla doldurdu.

8 Mart'ı aynı zamanda katledilen kız kardeşlerimizin anısıyla, onlar için mücadeleyi büyütme kararlılığıyla karşılıyoruz. Geçtiğimiz günlerde yaşamını yitiren Fatma Nur Çelik isimli iki kadının ölümü; kadınları korumayan, gericiliği ve cezasızlığı büyüten bu karanlık düzenin bir sonucu olarak karşımızda duruyor. Öğretmen Fatma Nur Çelik, tüm uyarıları görmezden gelinerek eğitim sistemindeki kokuşmuşluk yüzünden hayatını kaybetti. Diğer yanda; kızının, Kur'an'a Hizmet Vakfı yöneticisi olan babasından gördüğü istismara karşı mücadele eden Fatma Nur Çelik ve kızı Hifa İkra ise sorumlu kurumların seslerini kısmaya çalışması ve tarikatın tehditleri altında şüpheli şekilde ölü bulundu.

Kadınlar bu ölümlere sessiz kalmadı. Sokaklara çıkarak hem bu ölümlerin aydınlatılmasını hem de kadınları tarikatların,

gericiliğin ve şiddetin insafına bırakan düzenden hesap sorulmasını talep etti. Eğitimde güvencesizliği örgütleyen politikaların ortadan kaldırılmasını ve sorumluların istifasını haykırdı. Çünkü kadınlar biliyor: Bu cinayetler göz göre göre gerçekleşiyor; kadınları korumayan politikalar bu ölümlerin önünü bizzat açıyor.

Kadınlar tüm bunların karşısında tek bir söz söylüyor: Mücadelemiz var! Kadınları yoksulluğa mahkûm eden politikalara, cinayetlere, şiddete ve hayatın her alanında dayatılan güvencesizliğe karşı gücümüz de var. Bu yüzden kadınlar 8 Mart'ta alanlarda olacak.

Dergimiz de bu sayıda, 8 Mart alanlarında yükselen talepleri kadınların kendi sözleriyle tartışıyor. 8 Mart sonrasında da mücadelenin ateşini büyötmek için tüm işçi ve emekçi kadınlara çağrıda bulunuyor: Eşit, özgür ve şiddetsiz bir yaşam için mücadeleyi birlikte büyötelim!

ekmek ve gül
posta@ekmekvegul.net

Kapak çizimi: Dilan Mine Uğurlu/Ekmek ve Gül | Fotoğraf: Ekmek ve Gül

evrensel

Günlük EVRENSEL Gazetesi'nin ücretsiz özel ekidir.

Türü: Yaygın süreli
Bülten Basın Yayın Reklamcılık
Tic. Ltd. Şti.

Adına Sahibi: Kürşat Yılmaz
Genel Yayın Yönetmeni: Hakkı Özdal
Sorumlu Yazışları Müdürü: Andaç Aydın Arıdur

Yönetim Yeri: Adres: Gülbahar Mahallesi, Oya Sokak,
Tümer Plaza No: 7, Kat: 4
Daire: 9 34394 Şişli/İSTANBUL
Tel: (0212) 909 48 01
Faks: (0212) 654 15 04

Dağıtım: Turkuvaç Dağıtım AŞ İstanbul Baskı: Arslan Güneydoğu Gazetecilik, Matbaacılık ve Kağıtçılık A.Ş. Osmangazi Mah. 3143 Sk. No:6/2 Esenyurt/İstanbul Adana Baskı: Arslan Güneydoğu Gazetecilik, Matbaacılık ve Kağıtçılık A.Ş. Yeni Doğan Mh. 2108 Sk. No: 18/A Yüreğir/ADANA Ankara Baskı: Arslan Güneydoğu Gazetecilik, Matbaacılık ve Kağıtçılık A.Ş. Saray Osmangazi Mh. Sütçü İmam Sk. 2108 Sk. No: 3 Pursaklar/ANKARA İzmir Baskı: Arslan Güneydoğu Gazetecilik, Matbaacılık ve Kağıtçılık A.Ş. Metal İşleri San. Sit. 2. Cadde No.93 Kısıkköy, Menderes/İzmir Trabzon Baskı: Arslan Güneydoğu Gazetecilik Matbaacılık ve Kağıtçılık AŞ Araklı Yolgören Mah. Dedekorkut Cad. No: 55 dd Araklı/Trabzon

Tüm dünyayı saran emperyalist barbarlığa karşı mücadeleye!

Ela Ava

8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü'ne yıllardır bombaların ve yıkımların gölgesinde gidiyoruz. Ortadoğu'da harlanan emperyalist savaşlar, bu sene de kadınların mücadele şiarını "savaşsız ve sömürsüz" bir dünya talebi ile birleştiriyor.

Suriye, Ukrayna, Filistin, Lübnan ve şimdi İran'dan başlayarak tüm bölgemizi saran emperyalist barbarlık, tarihi boyunca kendini ihya etmek üzere savaşlara bel bağlamıştır. Kapitalist devletlerin yeni pazarlar, ham maddeler ve ucuz emek bulma zorunluluğu, eninde sonunda bu devletleri dünya çapında bir paylaşım savaşına itmek zorundadır. Savaş, pazarın ve gücün yeniden emperyalistler arasından paylaşmaya neden olur. Savaş, patlayan bombalardan ve fiziksel yıkımdan ibaret değildir; cephe gerisinde tüm toplumsal ilişkilerin, devlet aygıtının ve özellikle de cinsiyete dayalı rollerin sermayenin ihtiyaçlarına göre yeniden dizayn edildiği bir süreçtir. Savaş veya sürekli bir savaş tehdidi, devletin doğasını hızla otoriterleştirir. Devlet, tüm bütçesini ve enerjisini "güvenlik ve savunma" (askeri-sınai kompleks) alanına kaydırır. Bu durumun ilk kurbanı sosyal haklara ayrılan

bütçelerdir. Eğitim, sağlık, yaşlı bakımı, kreşler ve sığınma evleri gibi alanlara ayrılan fonlar kesilerek silaha yatırılır. Kesilen tüm bu sosyal hizmetlerin yükü, doğrudan kadınların omuzlarına bindirilir. Kapitalist devletler tarafından geleneksel aile ve kadını kapitalizmin makbul gördüğü aile sınırlarına hapsedmek bir yandan bu nedenle önemlidir.

Savaş dönemlerinde burjuvazi, işçi ve

emekçilerin öfkelerini düzenden uzaklaştırmak için hayali "iç ve dış düşmanlar" yaratır. Aşırı sağ; aşırı milliyetçilik, yabancı düşmanlığı, geleneksel değerlere dönüş, "ailenin korunması" söylemleriyle kitleleri mobilize eder. Bu yöntemler için uyguladığı tüm politikalar da inşa etmeye çalıştığı faşizmin temel dayanak ayaklarını oluşturur. Yaşadığımız pandeminin ardından ABD'nin Çin ile pazar, ticaret ve güç reka-

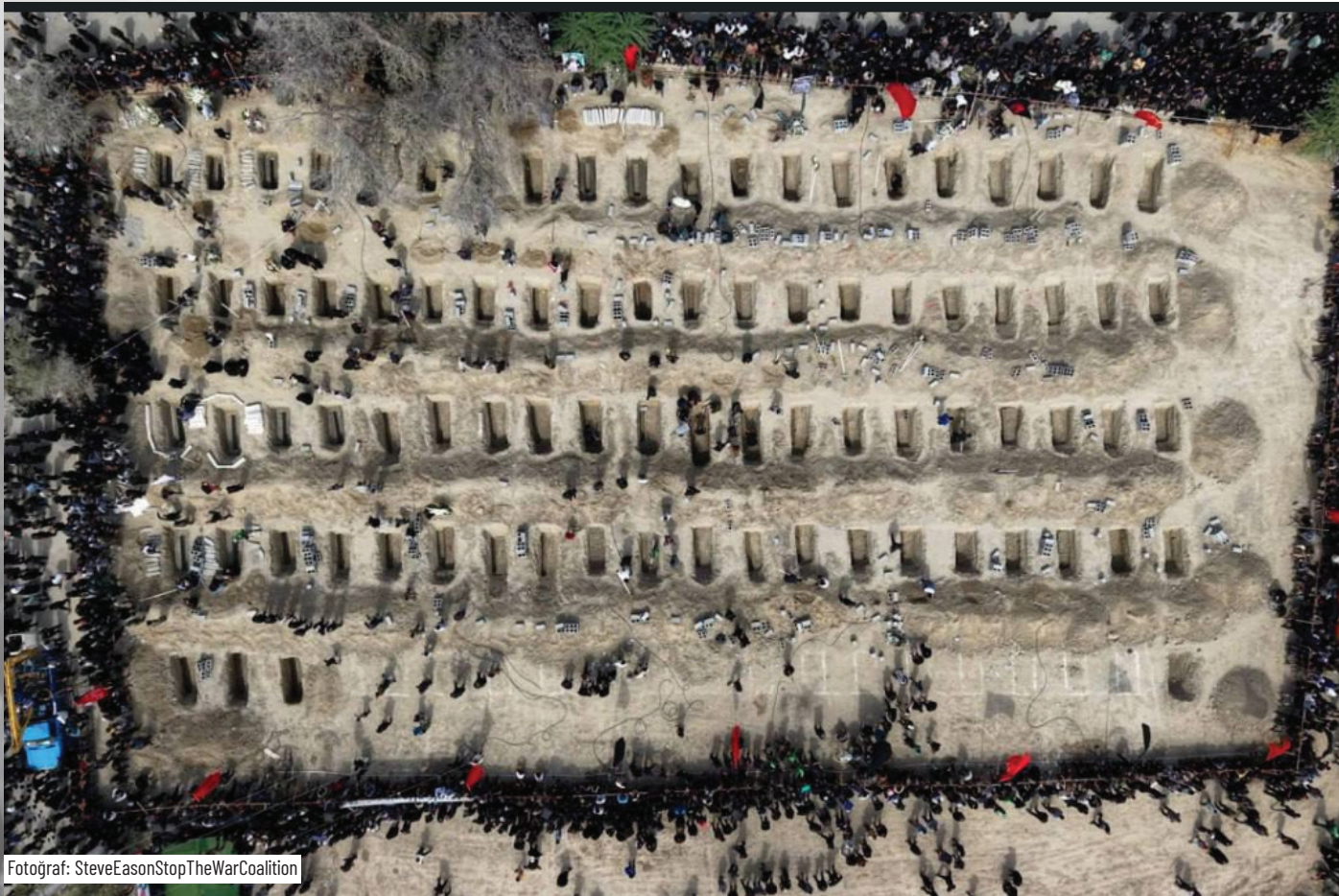
beti adım adım halkları bölgesel savaşın göbeğine itti. Yeni ticaret yolları, dünyada teknolojinin gelişimi ve teknoloji pazarındaki sözde "yenilenebilir" enerji ihtiyacı, her alanda en çok ihtiyaç duyulan maddelerden biri olan petrole sahip olma isteği, emperyalistler arasında nadir toprak elementleri üzerinde egemenlik mücadelesini ve bu bağlamda sömürgelerinin belirlenmesini etkiledi. Ve yeni bir sürecin fitilini ateşledi. Trump-İsrail özellikle bölgede tam egemenliği kazanmak için Filistin'de başlattığı soykırımı her alana yaydı. Bu sürecin neler doğurduğuna bakalım.

Üç temel olgu

Birincisi, dünya genelinde kadınlar açısından felaket derecede artan yoksullaşma, ucuz iş gücünün yaygınlaşması ve esnek, güvencesiz çalışma modellerinin yaygınlaşmasıydı. Örneğin Avrupa'da, Avrupa Birliği ve OECD verileri, kadınların iş gücüne katılım oranlarının tarihi zirvelere ulaştığını gösterse de bu artışın büyük bir kısmı esnek, geçici ve düşük ücretli modellerle sağlandı. Eurostat'ın 2024 sonu verilerine göre, AB'de kadınların yarı zamanlı çalışması oranı yüzde 28 civarındayken, erkeklerde bu oran sadece yüzde 8'di. Arjantin'de Javier Milei'nin ekonomi reform paketi, kayıt dışı işçi çalıştıran patronlara yönelik cezaları fillen kaldırdı. Arjantin'de kadınların yüzde 37'si zaten kayıt dışı sektördeydi, bu yasa güvencesizliği yasallaştırmış oldu. Türkiye'de de benzer bir süreci gözlemlemek mümkün. Türkiye açısından yaygınlaşan istihdam programları kadınları kısmi süreli ve ucuza çalıştırmaya mahkum bırakmaya devam ediyor.

İkincisi, devletlerde otoriterleşme ve aşırı sağın yükselişiydi. Bu, özellikle kadın düşmanı politikaların tüm dünyada uç vermesine neden oldu. Kürtajın kimi ülkelerde yasaklanmasından kadın ve LGBTİ örgütllüklerinin hedef alınmasına, sendikal faaliyetlerin engellenmeye çalışılmasına kadar birçok hak ve mücadele alanı baltalanmaya çalışıldı. Devletlerin kanunları bu amaç etrafından yeniden düzenlendi. Örneğin, Türkiye'de kadınların medeni haklarına saldırı ve "aile on yılı" ilanı bu süreçten bağımsız değildi. Veya Arjantin'de hükümet, Kadın, Toplumsal Cinsiyet ve Çeşitlilik Bakanlığını kapattı ve cinsiyet temelli şiddeti önlemeye ayrılan bütçeleri neredeyse sıfırladı. Şiddet gören kadınların sığınabileceği destek hatları ve merkezler felç edildi.

Üçüncüsü ise toplumsal çürümenin hız kazanması ve sermayedarların, emperyalistlerin pervasızlaşmasıydı. Rosa Luxemburg'un 1916'da "Junius" takma adıyla yayımlanan Junius Broşüründe şöyle bir ibare yer alıyordu: "Kirlenilmiş, onursuzlaştırılmış, kan içinde debelenen,

Fotoğraf: SteveEasonStopTheWarCoalition

pislik damlayan; burjuva toplumu işte budur. Namuslu ve saygın; kültür, felsefe ve ahlak, düzen,

barış ve hukuk maskesi takmış haliyle değil; yırtıcı bir hayvan, cadı kazanı, kültürün ve insanlığın vebası olarak kendi öz suretiyle karşımızdadır.”

Pervasızlaşan sermaye

Pervasızlaşan sermayenin yarattığı sonuçların en basit tabiri, neredeyse her gün kurduğumuz “bu dünyanın çivisi çıkmış” cümlesinin arkasındaki nedenlerdir. Hatırlayalım; ABD’nin özgürlük vaadi ile işgal ettiği Afganistan’dan çekilmesinin ardından Taliban’ın karanlığı ve vahşeti tekrar kadınlara ve kız çocuklarına yaşatması. ABD’nin maşası İsrail tarafından Gazze’de mülteci kamplarına yağın bombalar, hamile kadınların hedef alınması, çocukların aç bırakılarak ölmesi... Cihatçı HTŞ’nin ABD vesilesi ile üç günde Suriye’nin başına gelmesi... Venezuela’da Devlet Başkanı Nicolás Maduro ile eşi Cilia Flores’i bir gecede Trump yönetimi tarafından kaçırılması ve ülkenin petrolünün ABD tarafından gasbedilmesi... Trump’ın hiç çekinmeden Grönland’ın kontrolünü ele geçirmeye çalışması ve ülkelere keyfine göre gümrük vergileri ile göz dağı vermesi...

En güncel örnek ise Trump’ın İran’a ve İranlı kadınlara, “özgürlük” vaadi ile bombalar yağdırması. Trump, İran’a bombalar yağdırıp “tam teslim” İran planını yürütürken rejime karşı mücadele eden kadınların birikimini de yerle yeksan ediyor. Saldırıların daha ilk gününde bir okula düşen bomba ile onlarca kız çocuğunun hayatını kaybetmesi, Trump yönetiminin yönelimini açıkça gösteriyor.

Epstein dosyalarında en çok adı geçen ve hakkında tek bir dava bile açılmayan katil ve istismar faili Trump, emperyalizm ve ona bağlı burjuvazinin temsilcisidir. Yüzsüz ve pervasız... Üstelik bu emperyalizmin yarattığı bu özellikler, dünyadaki tüm ülkelere yayılacak şekilde sirayet ediyor; yargıyı ve kolluk kuvvetlerini de buna uygun biçimde şekillendiriyor.

ABD’nin kuzeyinde Kanada sınırındaki Minnesota eyaletine bağlı Minneapolis şehrinde ICE görevlileri 7 Ocak’ta 37 yaşında üç çocuk annesi Renee Nicole Good’u aracında, “mülteci sandığı” için vurarak öldürdü.

Afganistan’da Taliban rejimi “Erdemi Teşvik ve Ahlaksızlığı Önleme Yasası” ile devlet eliyle kadınları kamusal alandan tamamen sildi. Kadınların eğitimi, yüzünün görünmesi ve hatta sesinin duyulması yasaklandı. Devletin yarattığı bu baskıcı koşullar, 2024 ve 2025’te Afganistan’daki kadın intiharlarında korkunç bir patlama yarattı. Devlet, kadınları kendi elleriyle ölüme sürükleyen bir mekanizma haline geldi.

Sudan Silahlı Kuvvetleri (SAF) ile Hızlı Destek Kuvvetleri (RSF) arasındaki iktidar ve paylaşım savaşında, Sudan kadınları için bir cehenneme dönüştü. Çatışan iki askeri güç; tecavüzü, cinsel köleliği ve zorla alıkoymayı sistematik bir savaş ve etnik temizlik silahı olarak kullandı. İnsani yardımın devlet aktörleri tarafından engellenmesi,

Fotoğraf: Mehr News

kamplardaki kadınları açlığa mahkum etti. Irak’ta, Irak Kadın Özgürlüğü Örgütü (OWFI) başkanı Yanar Mohammed’in 2 Mart sabahı, Bağdat’taki evinin önünde motosikletli iki saldırgan tarafından açılan ateş sonucu hayatını kaybetmesi, bir zamanlar yine “özgürlük” vaadiyle Irak’ı işgal eden ABD’nin maskesinin düştüğünü gösterdi. 2025 ve 2026 yıllarında Irak parlamentosunda tartışılan yasa değişiklikleri, kız çocuklarının evlenme yaşını düşürebilecek ve aile hukukunu tamamen dini mercilere devrederek maddeler içeriyordu. Yanar Mohammed ise diğer kadınlarla bu yasaların karşısında mücadele eden isimlerden biriydi.

Türkiye’de aylardır adliyeler önünde kendisi ve kızı cinsel istismara uğradığı için nöbet tutan, “Başıma bir şey gelirse intihar demeyin” deyip hayattan koparılan Fatma Nur Çelik ve 8 yaşındaki kızı şüpheli şekilde ölü bulundu. Bu sarsıcı olay, iktidarın kendi bekasını sağlamak için gerici odaklarla suç ortaklığı yaptığının kanıtı oldu. Fatma Nurların yaşadıkları yalnızca dehşet verici bir trajedi değil, aynı zamanda devlet mekanizmalarının bilerek ve isteyerek harekete geçmediği örneklerden biridir. Mekanizmalar harekete geçmez çünkü Fatma Nurlar için yazılan bu son, yönetenler açısından işçi ve emekçi kadınları kontrol altında tutmanın araçlarından birine dönüşür.

Savaşa karşı mücadelede tarihsel geçiş

“Peki neden dünya yerinden oynamıyor?” diye sorarsak... Dünyayı oynatabilecek gücü olan bizler; işçi sınıfı ve onun parçası olan işçi ve emekçi kadınlar, en örgütsüz dönemimizden geçiyoruz.

Ama olanaksız değiliz. Tarihi hatırlayalım. Birinci Dünya Savaşı patlak verdiğinde,

Avrupa’daki ana akım siyasi partilerin çoğu kendi devletlerinin savaş politikalarını desteklerken, sosyalist kadınlar emperyalizme karşı bayrak açan ilk kesim oldu. Clara Zetkin öncülüğünde Mart 1915’te İsviçre’nin Bern kentinde toplanan Uluslararası Sosyalist Kadınlar Konferansı, doğrudan emperyalist savaşı durdurmak için organize edilmişti.

Bu dönemde atılan en net slogan “Emperyalizme karşı işçi sınıfının barışı” idi. Kadınlar, savaşın kapitalistlerin pazar arayışından kaynaklandığını, bedelini ise cephede ölen işçilerin ve geride kalan yoksul kadınların ödediğini ilan eden manifestolar yayımladılar. Bu manifestolar yasa dışı yollarla Avrupa’daki fabrikalara sokuldu.

Bu miras daha sonraki yıllarda kadınların emperyalist savaşa karşı tutum almasına vesile oldu ve 8 Martlarda mücadele şiarını belirledi. Soğuk Savaş’ın zirvesinde, özellikle 1960’ların sonu ve 1970’lerin başında 8 Mart doğrudan ABD emperyalizmine karşı yeniden harlanan bir mücadele gününe dönüştü. Kadınlar 8 Mart’ı Vietnam’daki işgali protesto etmek için bir mücadele arenasına dönüştürdüler. “Vietnam’dan elini çek” diyerek düzenlenen eylemlerde sendikalar ve kadınlar, emperyalist savaş bütçelerinin kendi ülkelerindeki sosyal haklara transfer edilmesi gerektiğini vurguluyorlardı.

Tarih ilerledi. 2001’de ABD, Afganistan işgalini meşrulaştırmak için Taliban’ın kadınlara yönelik baskılarını yoğun bir şekilde kullandı ve “Afgan kadınlarını özgürleştirme” bahanesini öne sürdü.

O dönem uluslararası kadın hareketi ve özellikle Afganistan Devrimci Kadın Birliği (RAWA) gibi yerel antiemperyalist örgütler, 8 Mart alanlarında bombalarla ve işgalle özgürlük gelemeyeceğini haykırdı. Eylemlerde, emperyalist devletlerin, bir dönem

bizzat desteklediği kökten dinci grupların yarattığı enkazı, şimdi kadın hakları bahanesiyle işgal aracına dönüştürmesi net bir biçimde reddedildi.

Yakın tarihteki en büyük antiemperyalist 8 Mart eylemlerinden biri, ABD’nin Irak’ı işgal etme hazırlıkları yaptığı 2003 baharında yaşandı. “Petrole karşı kan yok”, “Savaşa değil, kadınlara bütçe” sloganlarıyla Ortadoğulu kadınlarla dayanışma ağları kurularak, emperyalizmin bölge halkları ve özellikle kadınlar üzerinde yaratacağı yıkım teşhir edildi.

Ateş düştüğü yeri değil, hepimizi yakar

Bu yazı elinize ulaştıktan bir gün sonra, bölgesel bir savaşın harlanabileceği koşullar altında 8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü’nü karşılayacağız. Yukarıda hatırlattığımız örneklerde kadınlar, karanlığın bağrından koparak tüm halkları etkileyecek hamleler yaptılar.

Bugün “ateş düştüğü yeri yakar” söylemini çoktan geride bırakmış durumdayız. Ateşin düştüğü yeri değil, hepimizi yaktığı bir dönemden geçiyoruz.

Savaşın sıçramadığı bölgeler açısından bu durum, savaşın yayılmayacağı ya da sonuçlarının onları etkilemeyeceği anlamına gelmiyor. Örneğin, bir NATO ülkesi olarak Türkiye’nin emperyalizm ile ilişkilendiği nokta itibarıyla savaşın göbeğine çekilme ihtimali var. NATO üyeliği ve emperyalistlerle ilişkiler iktidar tarafından her ne kadar bir kalkan olarak propaganda edilse de gerçek bu değil. Bugün Malatya, Adana, Balıkesir gibi birçok il NATO üssü bulunduğu için hedef olabilir.

O yüzden bugün, yarın ve her gün emperyalist barbarlık ve onun yarattığı yıkıma karşı, şiddetsiz, sömürsüz ve savaşırsız bir dünya arzusunu örgütlü mücadele ile gerçeğe kavuşturmalıyız.

İşçi kadınlar olmadan güçlü bir 8 Mart mümkün mü?

8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü ışığında

Arzu Erkan

Emek Partisi
Genel Başkan Yardımcısı

Fotoğraf: Ekmek ve Gül

AKP, Türkiye’de kesintisiz bir şekilde en uzun süre iktidarda kalan partilerden biri. Çeyrek asra yakın süredir devam eden iktidarında; uyguladığı ekonomik programlar ve çıkardığı yasalarla uluslararası ve yerli sermayenin çıkarlarını öncelerken, kadın işçi ve emekçilerin tüm hak ve kazanımlarını ise hedef tahtasına oturttu.

Bu 24 yılda ücretler sistematik bir şekilde düşürüldü, asgari ücret genel ücret hâline getirildi ve esnek-güvencesiz çalışma biçimleri alabildiğine yaygınlaştırıldı. Özelleştirmelerle eğitim ve sağlık gibi kamusal hizmetler paralı hâle getirildi. Kadınların kamusal hizmetlere erişimi zorlaştırılırken üzerlerindeki bakım yükü artırıldı. Yoksulluk derinleşti, şiddet her yönüyle körüklendi. Yarı başımızda yaşanan emperyalist savaşın bu tabloyu daha da ağırlaştırmaya gebe olduğu ise aşîkârdır.

İşçi ve emekçi kadınlar, 8 Mart’ta bu ağır tabloya itirazlarını çeşitli eylem ve etkinliklerle ortaya koyacak, taleplerini dile getirecekler. Bu ağır saldırı karşısında beklenen; işçi kadınların sendikaları aracılığıyla, fabrika ve iş yerlerinden başlayarak ülke genelinde 8 Mart’ı örgütleyebilmeleri ve sendika yöneticileri tarafından bunun koşullarının yaratılmasıdır. Ancak bugün için 8 Martların bu düzeyde örgütlendiğini söylemek güçtür.

Sendikalarda kadın mekanizmaları ve sınırları

İşçi kadınlar içerisinde eşit ve şiddetsiz bir yaşam talebi ile bu talepler için

mücadele eğilimi düne oranla daha güçlü. Bunu; eşit işe eşit ücret mücadelesinden sözleşme taslaklarına özgün taleplerin yazılmasına, iş yerindeki taciz ve mobbinge verilen tepkiden kadın cinayetleri karşısındaki isyana kadar çeşitli şekillerde görmek mümkündür. Elbette bu eğilimin güçlenmesinin Türkiye’deki kadın hareketinin gelişimi ile doğrudan ilişkisi vardır.

İşçi kadınlarda özgün talepleri için yan yana gelme eğilimi güçlendikçe sendikalar da adım atmak durumunda kalmış; kimisi kadın komisyonu kurarken bir başkası dergi çıkarmıştır. Bu açıdan ilk adımı atan işçi konfederasyonu DİSK olmuş; konfederasyon düzeyinde kurulan kadın komisyonunun yanı sıra Birleşik Metal ve Genel-İş sendikalarında da merkezi kadın komisyonları oluşturulmuştur.

Türk-İş’e bağlı sendikalardan Sağlık-İş, merkezi düzeyde bir kadın komisyonu kurarak bunu şubeler düzeyinde örgütlenme çabasıydı; Türk Metal ise şubat ayında genel merkez bünyesinde 20 kadın iş yeri temsilcisinden oluşan bir “kadın işçiler bürosu” kurulacağını ilan etmiştir. Petrol-İş Sendikası ise dört aylık periyotlarla merkezi bir kadın dergisi çıkarırken kadın komisyonu sadece Gebze şubesinde mevcuttu.

Karar mekanizmalarında kimin sözü geçiyor?

Kadın komisyonu, işçi kadın bürosu ya da kadın dergisi gibi mekanizmaların yaratılması; 25 Kasım ve 8 Mart gibi gündemlerin işçi kadınların odağına taşınması açısından önemlidir. Ancak esas soru şudur: Bu mekanizmalar işçi kadın-

ları sürece ne düzeyde dâhil ediyor?

Merkezi komisyonlar genellikle şube yöneticilerinin belirlediği kadın temsilcilerden oluşuyor. Ancak komisyon toplantısı öncesinde fabrikalarda tüm kadın üyelerin katılımıyla toplantılar yapma, talepleri ve eylem biçimlerini birlikte belirleme gibi demokratik süreçler işletilmiyor. Çoğunlukla merkez komisyon toplanıp her şeyi kararlaştırıyor; kadın işçilerden ise sadece bu kararları uygulaması bekleniyor. Bu durum, kadınların öznesi olmadıkları bir süreci sahiplenme isteğini zayıflatıyor. İşçi kadınlar karar süreçlerinin dışında tutulduğunda, yapılan eylemler “zevahir kurtarma” çabasıdan öteye geçemiyor.

Son sözü işçi kadınlar söylemeli

Kuşkusuz kadın komisyonlarının işlevi sadece özel günleri planlamak olmamalıdır. Ancak 8 Mart’ın sermayeye karşı ekonomik ve politik hak mücadelesinden doğduğu hatırlandığında, işçi kadınların kendi örgütleriyle bu eylemlere katılımının önemi daha iyi anlaşılır.

Yaygın, güçlü ve kitlesel 8 Martlar; ancak işçi ve emekçi kadınların bizzat seçtikleri temsilcilerle doğrudan dâhil oldukları mekanizmaların kurulmasıyla mümkündür. Kararların birlikte alınıp uygulandığı bir yapıda son sözü onlar söyler. Böyle bir demokratik mekanizmanın inşası; işçi kadınların sendikal bürokrasiye karşı yürüteceği gerçek bir işçi demokrasisi mücadelesinin en temel konusudur.

SUNU

8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü’nün tarihi, işçi sınıfından kadınların politik ve ekonomik hakları için verdikleri mücadelenin mirasıdır. Dosyamızda bu tarihin birikimin Türkiye’de AKP iktidarı tarafından nasıl silinmeye çalışıldığını, işçi- emekçi kadınların kendi özgün talepleriyle sınıf mücadelesinde nasıl güçlenebileceklerini inceleyeceğiz.

Fotoğraf: Evrensel

Görsel: Canva Pro yapay zeka

Sömürü, bakım yükü, itaat:

Kadın emekçiler kuşatmayı kırıyor

Prof. Dr. Gamze Yücesan

2002'den bu yana iktidarda olan AKP, çalışma yaşamını baştan sona yeniden yapılandırdı. AKP'nin inşa etmeye çalıştığı emek rejimi, yalnızca esnekleşme ve güvencesizlikle sınırlı değil. Bu emek rejimi, aynı zamanda kadın emeğinin sistemli biçimde ucuzlaştırılması, ikincilleştirilmesi üzerine kuruludur. AKP iktidarı neoliberal sermaye birikim rejimini gerici bir ideolojiyle tahkim ederek, kadın emeğini hem piyasaya çekmeyi hem de aileye zincirlemeyi hedefliyor. Kadın emeği bu dönemde bir yandan "istihdam artışı" söylemiyle, diğer yandan aile merkezli bir toplumsal düzen tarafından kuşatılıyor. Hedef; sermaye için esnek, devlet için itaatkâr ve aile için fedakâr bir emek rejimi kurmaktır. Bugün geriye dönüp baktığımızda, kadınları çalışma ve yaşam alanlarında yurttaşlık temelinde değil, annelik ve bakım rolleri üzerinden tanımlayan bir emek rejimi görüyoruz.

AKP kadın istihdamını artırma söylemini sıkça kullandı, ancak sayılar artarken nite-lik aşıldı. 2011'de çıkarılan yasayla kadın ve genç istihdamına yönelik prim teşvikleri getirildi. Burada temel soru şudur: Nasıl bir istihdam? Kadınların işgücüne katılım oranında belirli artışlar yaşandı. Fakat, bu artışlar büyük ölçüde hizmet sektöründe; düşük ücretli, esnek ve güvencesiz alanlarda gerçekleşti: çağrı merkezleri, bakım hizmetleri, ev eksensli işler...

İstihdam artışı ile eşitlik arasında doğrudan bir bağ yoktur. Kadınların istihdamda daha fazla katılması daha eşit koşullarda çalıştıkları anlamına gelmez. Esnekleşme politikaları kadın emeğini piyasaya dahil

ederken, aynı zamanda kırılanlaştırdı. Kadın emeği neoliberal emek rejiminin en esnek halkası haline geldi.

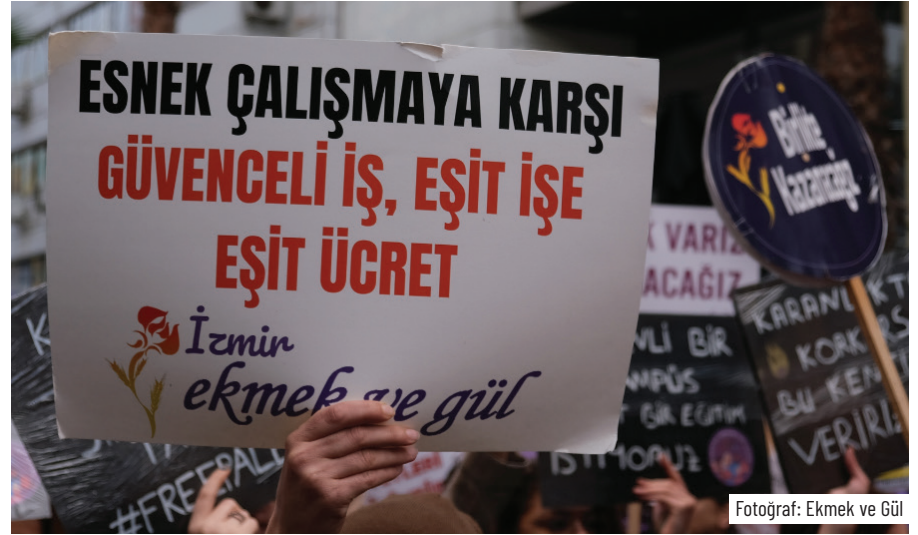
Hak gaspları kazanım gibi sunuldu

AKP döneminde kadınlara yönelik en görünür düzenlemeler, doğum ve anneliği merkeze alan politikalar çerçevesine şekillendi. Annelik merkezli bir istihdam, emek rejiminin yapısal bileşeni haline geldi. 2016 yılında İş Kanunu'nda yapılan değişikliklerle doğum sonrası ücretsiz izin süreleri genişletildi. İlk çocukta 60, ikinci çocukta 120, üçüncü çocukta 180 gün olarak düzenlendi. Aynı düzenleme kapsamında "yarım çalışma" hakkı da getirildi ve böylece doğum sonrası dönemde kadınların belirli süreli istihdam biçimlerine yönlendirilmesinin hukuki zemini oluşturuldu.

Doğum sonrası ücretsiz izin sürelerinin genişletilmesi, yarı zamanlı çalışma hakkının getirilmesi "kazanım" gibi sunuldu. Bu düzenlemeler kadınların tam zamanlı, güvenceli ve kesintisiz istihdamda kalmalarını kolaylaştıran değil; onları emek piyasasında ikincil konuma iten bir sonuç doğurdu. Kadın emekçilerin çalışma süreleri kısılırken ücret artışı ve sendikal örgütlenme olanakları da fiilen daraldı. Kadınların çalışmasını "anneliğe göre ayarlamak" eşitsizliği yeniden üretti. Aslında yapılması gereken bakım yükünün kadının "kaderi" olmaktan çıkarılıp kamusal bir biçimde çözülmesiydi.

Kamusallaştırılmayan bakım yükü kadınların omzunda

AKP'nin kadın emekçilere yönelik politikalarının merkezinde "aile" yer aldı. Kadın, birey olarak değil; anne ve eş olarak tanımlandı. Bu, sermaye birikimini gerici ideolojiyle tahkim eden bir emek rejiminin sonucudur: Piyasa genişler, sosyal devlet daralır, aile kutsanır, bakım kamusallaştırılmaz. Kreş politikaları bu sürecin en görünür alanlarından biri-

Fotoğraf: Ekmek ve Gül

dir. 150'den fazla kadın çalışanı olan iş yerlerine kreş açma yükümlülüğü kağıt üzerinde varlığını sürdürse de bu yükümlülük yaygın uygulanmıyor. Buna karşılık esnek çalışma modelleri teşvik ediliyor. Kadınlara "çalış ama yarı zamanlı", "çalış ama evden", "çalış ama bakım sorumluluğunu aksatma" deniyor.

Evde bakım desteği, AKP'nin inşa etmeye çalıştığı emek rejiminin en somut örneklerinden biridir. 2005'te çıkarılan yasa ile engelli bireylerin bakımının kamusal kurumlar yerine "ev içinde" sağlanması esas alındı ve bakımı üstlenen kişiye aylık ödeme yapılması düzenlendi. Bu, bakımın kamusallaştırılması değil; kadın emeğinin daha ucuza ve daha denetimli biçimde seferber edilmesi ve bakım yükünün kadınların omzuna yıkılmasıdır.

Korku: en ağır disiplin aracı

AKP döneminde kadın emekçilerin hayatına şiddet de damgasını vurdu. Şiddet, münferit olaylardan ibaret değildir; kadın emeğini denetim altında tutan, kamusal alandaki varlığını sınırlandıran yapısal bir baskı mekanizmasıdır. 2011'de imzalanan İstanbul Sözleşmesi kadına yönelik şiddet-

le mücadelede önemli bir hukuki çerçeve sunuyordu ve devlete açık yükümlülükler yükliyordu. Türkiye'nin sözleşmeyi ilk imzalayan ülke olması, uluslararası düzeyde güçlü bir taahhüt anlamına geliyordu. Ancak 2021'de sözleşmeden çekilme kararı, kadınların yaşam hakkının ve kamusal alandaki güvenliğinin siyasal bir tercihle geri çekildiğini gösterdi. Şiddet tehdidi altında yaşayan bir kadın için "istihdama katılım", iş bulma sorunu değildir; güvenli bir yaşam, kamusal koruma ve can güvenliği sorunudur. Şiddetin olağanlaştırıldığı bir düzende kadın emeği özgürleşemez, korku en ağır disiplin aracına dönüşür.

Eşitlik talebini grevlerden meydanlara taşıyalım!

Ancak, bu hikaye yalnızca karanlıktan ibaret değil. 8 Mart'larda ve 25 Kasım'larda meydanları dolduran binlerce kadının kolektif sesi, mücadelenin sesidir. Son yıllarda grev çadırlarında, fabrika önlerinde, hastane koridorlarında ve depo kapılarında artan kadın emekçiler, bu mücadelenin ön saflarındadır. Tekstil atölyelerinden gıda fabrikalarına, belediye şirketlerinden lojistik depolarına kadar pek çok alanda kadın emekçiler ücret artışı kadar onurlu yaşam, eşitlik ve güvenceli çalışma talebiyle greve çıkmakta, sözü ve örgütlülüğü büyütmektedir. İstanbul Sözleşmesi'nden çekilme kararına karşı yükselen itiraz nasıl yaşam hakkını savunuyorsa grev alanlarında yükselen kadın sesi de çalışma hakkını ve emeğin değerini savunmaktadır.

Bugün yapılması gereken kadın emeğini aileye hapseden emek rejimine karşı eşitlik talebini grevlerden meydanlara taşımaktır. Kadın emekçiler sömürüye, bakım yüküne ve itaate dayalı bu rejimi görünür kılmaktan öte örgütlenerek, greve çıkarak, dayanışmayı büyütürken kuşatmayı kırıyor. Bu kuşatma, kadınların öncülüğünde büyüyen sınıf mücadelesiyle yıkılacaktır ve o mücadele bugün çoktan başlamıştır.

Fotoğraf: MA-Arşiv

8 Mart'ın en önemli taleplerinden: Kreş hakkı

Cemre Kavuker

Bugün pek çok sektörde kadınlar yer alabiliyor. Kadınların istihdama katılımı önündeki engellerin azaltıldığı iddia ediliyor. Azaldığı iddia edilen ancak işçi ve emekçi kadınların hâlâ ayağına dolaşan bir sorun var: çocuk bakımı. Söz konusu çocuk olduğunda seçenekler kısıtlı gibi görünüyor. Ya işten çıkılacak, ya maaş bakıcıya verilecek ya da çocuk anneanne, babaanne, komşu, akraba birine emanet edilecek. Sıkça karşılaşılan diğer seçenek de çocuğa, kendi de çocuk olan büyük kardeşin bakması. Hiçbiri olmadığı koşullarda ise üstüne kapı kitlenen çocuklar... Her birine dair onlarca örnek vardır her birimizin hafızasında. Hem anne olarak hem çocuk olarak.

Bugün yasal olarak, "100'den fazla kadın çalışanın bulunduğu iş yerlerinde işveren tarafından emziren çalışanların çocuklarını emzirmeleri için çalışma yerinden ayrı ve en çok 250 metre uzaklıkla bir emzirme odası bulundurması" ve "iş yerinde 150'den fazla kadın çalışan bulunması halinde 0-6 yaş aralığında çocuğu bulunan çalışanların çocuklarını bırakması ve bakımı için çalışma yerinden ayrı ve çalışma yerine yakın olacak şekilde kreş/yurt bulundurulması" zorunlu. Ancak yasal zorunlulukları yerine getiren işletme sayısı sınırlı. Bu yüzden çocuk bakımı ve kreş meselesi hâlâ güncel bir sorun olarak karşımızda.

Fabrika kapılarına bağlanan çocuklar...

İş yerlerinde kreş açılması yasalarla güvence altına alınan bir hak. Ancak öyle, bir anda kazanılmadı. Geçmişten bugüne, kadınların çalışmak ve çocuklarına bakım sağlanması için verdiği mücadele ile bugünlere geldik.

Kreşler hakkına erişemeyen kadınların geçmişten bugüne, kendince bulduğu çeşitli çözüm yolları da var tabii. Bunlardan en yaygını çocukların da anneleri ile beraber işe gitmesi. Çocuk, anneyle işe gidip uygun bir yerde bakımı sağlanmaya çalışılırdı. Mahalle aralarında olan atölyelerde çalışan kadınlar iş yerlerinin önüne, kapılarına çocuklarını da bağlamıştı kimi zaman. İhtiyaçlarının karşılanamadığı, çocuklara uygun olmayan bir ortamda bulunmak zorunda kalmıştı çocuklar.

Bugün de hâlâ yaygınlığını koruyan bir diğer çözüm ise çocuğu anneanne, babaanne, teyze, abla gibi kadın akrabalara bırakma. Ülkemizde büyükanne bakımının yaygınlaşması, devletin dahi bunu teşvik eden programlar geliştirmesiyle kurumsal

Fotoğraf: Freepik

bir çözüm olarak görüldü. Bu çözümün en son ayağı da müjde olarak duyurulan "komşu anne" projesi oldu.

İşçi sınıfının bir kazanımı: Kreş

Kadın mücadelesi tarihi bugün bize vermedikleri ama tırnaklarımızla kazıdığımız haklarla doludur. Bunlardan biri kreş hakkıdır. Bu hakkın mücadeleye kazanıldığını gösteren en somut örneklerinden biri Cibali Tütün fabrikasında açılan kreş. Kadınların topladıkları imza ile açılan kreş, ülkemizde bir fabrikada kurulan ilk çocuk kreşidir. Cibali Tütün Fabrikası'nda açılan kreş, kadın işçiler için hem yaşamsal bir kurtuluş hem de hak arayışı ve örgütlü mücadelenin getirdiği büyük bir kazanımdı.

Cibali Tütün Fabrikasında kadınların mücadelesiyle kazanılan kreş hakkı sadece çocuğun bakım meselesi değil, kadının toplumsal konumundaki değişim ve çocuk bakımının toplumsallaştırılması anlamına da geliyordu. Elbette, Cibali'den öncesi de var. Cumhuriyetin kuruluş yıllarında, Sovyetlerin desteğiyle ortaya çıkan kalkınma planlarında kurulacak iş yerlerinin birer yaşam alanı gibi planlanması öngörüliyordu. Bu alanların içinde, çalışanların kültürel faaliyetlerinden spor alanlarına; çocuk bakımından sağlık hizmetlerine kadar çeşitli imkanlardan yararlanabildiği bölümlerin yer alması söz konusuydu. TEKEK, Sümerbank gibi iş yerleri bunların en somut örnekleriydi. Ancak ilerleyen süreçte, özellikle 1980 sonrası neoliberal

dönüşümle birlikte kamu iktisadi teşebbüslerin özelleştirilmesi ve kamu yararına olan alanların kapatılmasıyla iş yeri kreşleri de kapatılmaya başlanmış oldu. Böylece çocuk bakımı meselesi devletin sorumluluğundan neredeyse tamamen çıkarılıp bireysel bir soruna dönüştürüldü.

Böylelikle, Cibali'den bugüne, çocuk bakımının özel kreşler, belediyeler ve Diyanet üzerinden sağlanmaya çalışıldığı bir noktaya geldik. Özel kreşlerin ücretleri bir maaş kadar olduğu için kadının çalışmasının da önüne geçen bir durum yaratıyor. Belediyelerin kreşleri, özellikle çalışan anneler için can simidi olsa da sayıları ve kontenjanları mevcut ihtiyacın çok gerisinde. Diyanet ise 4-6 yaş Kuran kursları ile gelişim çağına olan çocuklara dini eğitimler veriyor. Bu durum, henüz soyut somut algısı olmayan çocuklarda psikolojik sorunlara ve gelişim sorunlarına neden oluyor.

Esnek çalışma 'müjdesi' gerçekliği

İktidar kadınları eve daha sıkı zincirleyecek alternatifler bulmak ve işçi ve emekçi kadınların kazandığı kamusal kreş hakkını topyekun yok etmek için çalışıyor. Aile yılı müjdelerinden olan komşu anne projesi tam da böyle bir politikanın örneği. Diğer yandan yarı zamanlı ya da esnek çalışma "müjdesi" ile kadın hem çalışsın hem de çocuğuna baksın diyor. Böylece kadın istihdam içerisinde yer alsın da evdeki konumundan da çıkmamış oluyor; mesai saati, sigortalı olma, işçilerin sahip

olduğu ekonomik haklar vb. birçok haktan mahrum bırakılmış oluyor.

Diğer yandan iktidar Diyanet eliyle açılan Kuran kursları ve sıbyan mekteplerini tek seçenek olarak sunuyor. Bu alanlar özel sektöre göre daha uygun fiyatlı olması nedeniyle yoksul kadınlar buralara mecbur bırakılıyor.

Geçmişten bugüne kreş talebi önemini koruyor. Kreşe alternatif olarak sunulan modeller hem kadınlar için hem de çocuklar için yeni sorunlar yaratıyor. Bu yüzden çocukların sağlıklı gelişiminde rol oynayacak, ailelere yük olmayacak, kadına bakım yükünü yüklemeyecek kreşler 8 Mart sürecinde de işçi ve emekçi kadınların en acil talebi.

■ Kreşlerin her mahallede yaygınlaşmasını ve iş yerlerinde erişilebilir olmalıdır.

■ Kreşler kolay ulaşılabilir, ücretsiz ve kaliteli olmalıdır. Özellikle vardiyalı çalışan ebeveynler için 24 saat açık kreş modelleri hayata geçirilmelidir.

■ İş yerlerinde emzirme odası ve kreş açma zorunluluğu "kadın çalışan sayısı" üzerinden değil, "toplam çalışan sayısı" üzerinden belirlenmelidir. Ebeveyn izinleri kağıt üstünde kalmamalı, gerçek anlamda kullanılabilir hale getirilmelidir.

■ Belediyelerin kreş açmasını zorunlu kılan yasalar çıkarılmalı ve uygulanmalıdır.

■ Mevcut kreşlerin denetimleri artırılmalı; standartlara uymayan, çocuk güvenliğini hiçe sayan kurumlar hiçbir kayırmaya izin verilmeden kapatılmalıdır.

8 Mart'ı 8 Mart yapanlar:

Devrimin kıvılcımını yakan kadın işçiler

Buse Vurdu

Kadın işçilerin Petrograd'daki 8 Mart ayaklanması (o dönem Rusya'da kullanılan takvime göre 23 Şubat), 1917 Devrimi'ni başlatan ve Çarlık rejiminin devrilmesine yol açan temel kıvılcımdır. Hareket, Vyborg bölgesindeki kadın tekstil işçilerinin ekmek kıtlığı, uzun gıda kuyukları ve savaşın yarattığı ağır ekonomik koşullara duydukları öfke ile başlamıştır.

Grevi hazırlayan koşullar nelerdi?

Çarlık Rusyasında kadınlar yasal olarak eşlerine tabiydi. Kocalarından izin almadan işe giremiyorlardı ve boşanma hakları neredeyse hiç yoktu. Miras hukukunda erkekler öncelikliydi. Kadınların oy hakkı bulunmuyordu. Ev içinde ise ataerkil baskı ve fiziksel şiddet yaygındı.

Petrograd'daki kadın işçilerin büyük çoğunluğu tekstil ve gıda sektörlerinde çalışan vasıfsız işçilerdi ve fabrikalarda yoğun bir baskı ve sömürü altındaydılar. Tekstil fabrikalarında kadınlar iş gücünün çoğunluğunu oluşturuyordu. Çalışma süreleri günde 12 saati buluyordu. Kadın işçilerin ücretleri, erkeklerin aldığı ücretlerden yaklaşık yüzde 30 daha düşüktü. Kadınlar, fabrikalardaki ustabaşılar ve idareciler tarafından sık sık tacize maruz kalıyordu. Fabrikadaki ağır mesailerinin ardından evde çocuk bakımı, yemek ve temizlik gibi ev işleri de kadınların üzerine kalıyordu.

Savaş yıllarında erkeklerin cepheye sürülmesiyle birlikte Petrograd'daki kadın işçi sayısı 61 bin 600'den 129 bin 800'e yükselerek iş gücünün yaklaşık yüzde 33'ünü oluşturmaya başlamıştı. Kadın işçiler arasında okuryazarlık oranı erkeklerle göre çok düşüktü. 1918 verilerine göre erkek işçilerin yüzde 78,4'ü okuryazarken kadınlarda bu oran yüzde 38,3'te kalmıştı. Çoğunluğu

vasıfsız olan, en düşük ücretlerle çalışan ve aynı zamanda ev işleriyle uğraşan bu kadınlar, süreç içerisinde devrimin en militan ve kararlı unsurlardan biri haline gelmişlerdir.

8 Mart 1917

8 Mart Uluslararası Kadınlar Günü vesilesiyle düzenlenen toplantılar kısa sürede gıda kıtlığına karşı bir protesto gösterisine evrilmiş, kadın işçiler sadece kendi fabrikalarında iş bırakmakla kalmamış, metal işçilerinin bulunduğu fabrikalara giderek erkekleri de greve çağırılmışlardır. Hatta pencerelere kar topları atarak erkek işçileri fabrikalardan çıkmaya ve gösterilere katılmaya ikna etmeye çalışmışlardır. Petrograd sokakları, binlerce kadının "Ekmek!", "Açlığa son!", "Savaşa hayır!" ve "Yüksek fiyatlara son!" sloganlarıyla çınlamıştır. İlk gün yaklaşık 128 bin işçi greve çıkmış, bu sayı ikinci gün 200 bine ulaşarak şehrin merkezindeki Nevski Prospekt'e kadar yayılmıştır. Vyborg Bölgesi Bolşevik Komitesi grevi bir genel greve dönüştürme kararı almış, "Kahrolsun Çarlık" sloganları yayılmaya başlamıştır. 11 Mart günü polisin açtığı ateşle yüzlerce protestocu katledilmiş, yaşananlara tepki gösteren erlerin de isyana katılmasıyla çarlığın sonunu getiren süreç gelişmiştir. Bir hafta süren gösterilerin ardından Romanov hanedanlığı sona ermiştir.

Onur ve haysiyet mücadelesi

Devrim süreci, kadın işçilerin onur ve haysiyet mücadelesiyle iç içe ilerlemiştir. Savaşın ağır koşulları altında, eşleri cephe-
deyken, düşük ücretlerle çalışmak zorunda kalan kadın işçiler, uzun çalışma saatleri ve düşük ücretlerin yanı sıra, kendi tabirleriyle "ahlaksız yöneticilerin ve ustabaşılardan" keyfi tutumlarına da maruz kalmış, toplumun "üst kesimleri" tarafından "fahişelerden farksız" görülmüştür. Bu nedenle, çalışma koşullarının ve ücretlerin iyileştirilmesi kadar, fabrikadaki bu tutuma son verilmesi de kadınların talepleri arasında yerini almıştır.

Devrimden sonra hızla kurulan fabrika komiteleri, bu haysiyet taleplerini "fabrika yaşamının demokratikleşmesi" başlığı altında ele almıştır. İşçilerin fabrikadaki "iç düzene" (işe alma, işten çıkarma, disiplin kuralları) ortak olma veya tam kontrol sağlama talebi, "yönetim kadrosunun filtrelene" sürecini de başlatmıştır. Bu kapsamda işçilere kaba davranan, küfreden veya onurlarını zedeleyen ustabaşılar ve müdürler fabrikalardan dışarı atılmıştır. Birçok fabrikada işçiler, yönetimin kendilerine "sen" yerine "siz" diye hitap etmesini ve onurlarını zedeleyen kaba kelimelerin yasaklanmasını talep etmişlerdir. Özellikle tütün ve tekstil fabrikalarında yaygın olan ve insan onurunu hiçe sayan

fiziksel üst aramalarının kaldırılması, keyfi para cezaları ve işçileri fişleyen "kara kitap" gibi uygulamaların sonlandırılması haysiyet mücadelesinin somut kazanımları olmuştur.

Kadın işçilerin haysiyet mücadelesi, sokaktaki sınıfsal çatışmalarda da kendini göstermiştir. 21 Nisan'da Nevski Prospekt'teki gösteriler sırasında kadın tekstil işçileri, kendilerine "fahişeler", "cahil ayak takımı" ve "pislik" diye bağırarak Kadet (Anayasal Demokrat Parti) yanlısı burjuva kadınlarla fiziksel çatışmaya girmişlerdir. Bu çatışmada bir işçi kadının, "Giydiğiniz o süslü şapkalar bizim kanımızla yapıldı!" diyerek karşı tarafın şapkalarını yırtması, kadınların kendi emeklerine ve kimliklerine dair hissettikleri sınıf gururunun bir dışavurumu olmuştur. Kavgaya, bir grup denizcinin bando eşliğinde olay yerine gelip işçi kadınların yanında yer almasıyla sona ermiş ve burjuva göstericiler geri çekilmek zorunda kalmıştır.

Özetle, Şubat Devrimi kadın işçilerde derin bir psikolojik kırılma yaratmıştır. Bir kadın işçi, devrimden sonra hissettiklerini «Resmen dirildim, büyüdüm» diyerek ifade etmiştir. Bu büyümeye hissi, onların artık yöneticilerin karşısında gözlerini yere indirmeyen, hakkını arayan işçiler haline gelmesini sağlamıştır. Kadın işçilerin ekmek, onur ve haysiyet mücadelesi, onları fabrikanın «uysal köleleri» olmaktan çıkarıp devrimin kararlı ve militan unsurları haline getirmiştir. 1917 boyunca yüzlerce kadının Rabotnitsa (Kadın İşçi) toplantılarına katılması, bu kitlenin önemli bir kısmının hızla bilinçlendiğini göstermiştir. Kadınlar, Kurucu Meclis seçimleri ve kendi siyasi hakları üzerine yapılan tartışmalarda da aktif rol almışlardır.

David Mandel (1990). *The Petrograd Workers and the Fall of the Old Régime - From the February Revolution to the July Days, 1917.*

Gorkiy, Molotov, Voroshilov, Kirov, İdanov, Stalin (2014). *Sovyet Devrimi 1, Evrensel Basım Yayın.*

M. Donald (1982). *Bolshevik activity amongst the Working women of Petrograd in 1917.*

‘Arkasına saklanacak çok bahane vardı ama...’

‘Tek güvencemiz mücadeleyi seçtik!’

Ekınsu Devrim Danış
Emek Partisi Milletvekili Danışmanı

Farklı şehirlerden, fabrikalardan, kendine özgü ama benzer hikâyelerle uzun vardiyaların, düşük ücretlerin, grev kırılcılığının, grev çadırlarının içinden gelen kadın işçiler... Belki birbirlerinin mücadelesini uzaktan duyup bu derginin sayfaları içinde, sosyal medyada, bir arkadaşın anlattığı kadarıyla haberdar olmuşlardır birbirlerinden. Bu kez yüz yüze geldiler.

Bu kadınları aynı masanın etrafında buluşturan neydi? Emegi değersizleştirilen; bedenleri üzerinde bile hak gören patronlarla karşı karşıya gelen kadınlar bir aradalar. Yoksulluk, şiddet ve taciz sanki birbirinden ayrı şeylermiş gibi, bize kader gibi anlatılıyor; ancak kadınlar buna pek ikna olmuş görünmüyor. Bu “ayrı ayrı” anlatılanların, aynı düzenin parçaları olduğunu kadınlar en çok kendi hayatlarından öğreniyor. Yaşadıklarının birbirine bağlandığını görüyor, gördükçe de kendilerine sonuçlar çıkarıyorlar.

O yüzden “mücadelemiz var” diyen bir kadın işçi basit bir şey söylemiş olmuyor. O söz; deneyimle yaşananları birbirine bağlamanın sonucu. Kadınlar, baskı, yıldırma, her türlü kuşatmanın karşısında üç kuruşu beş kuruşu artırma değil; bir hayatta kalma kavgası ve dersi veriyor. O yüzden yaşadıklarının sadece kendi çalıştığı fabrikada kalmasını istemiyorlar. Bir fabrikadan diğerine, organize sanayiden serbest bölgeye, oradan başka şehirlere taşsın istiyorlar.

‘Sadece ücret değil, onur meselesi’

Alman tekelel Digel Tekstil’de sendikalaştıkları için işten çıkarılan işçiler anlatıyor. Ege Serbest Bölgesi’nde sürdürdükleri direnişi anlatırken meselenin yalnızca ücret olmadığını söylüyorlar. Emeginin değerini almakla, insanca muamele görmekle ve “kadınlık onuru” dedikleri şeyin birbirinden

kopmayacağını anlatıyorlar.

“İki kış, iki yaz geçirdik. Gerekirse bir 410 gün daha direniriz. Sendikali olmaktan, mücadele etmekten başka çaremiz yok” diyor Digel işçisi bir kadın. “Taciz her yerde var ama konuşulmuyor” diyor işçi kadınlar. Çünkü söylediğinde suç bir anda yer değiştiriyor. Baban işine göndermez, kocan işten alır. Digel işçileri sendikalarıyla birlikte tüm bunları anlattıkları bir taciz raporu hazırlamışlardı. Direnişin belki de en büyük kazanımını şöyle anlatıyorlar: “Bir gün Serbest Bölge’den bir kadın işçi geldi sendikaya. ‘Sizi takip ediyoruz’ dedi. ‘Umarım sendika fabrikaya girer. Bizim fabrikada da benzer durumlar var.’ Bir fabrikanın kapısında başlayan sözün başka fabrikalara nasıl ulaştığını işçiler bu yalınlıkla anlatıyor.

‘Önce çalışmak zorundaydık, şimdi mücadele etmek’

Kadınlar kendi deneyimlerini anlatırken benzer bir eşikten söz ediyor. İlk başta akla gelen o tereddütler: “Bu fabrikada nasıl çalışacağım?” Sonra mücadele dayattığında akla üşüşen bahaneler: “Çocuğumun düğünü, kreşi, kira, evde bana ne derler...” Ama zor olan mücadeleyi seçmek. O süreç kadınlar için öyle küçük bir sıçrama değil. Kadınların hayatları için koskoca bir değişim.

Tokat Şık Makas’tan Sare anlatıyor. Önce hakaretler...Ağır çalışma koşulları... Sonra maaşlar gecikiyor. İtiraz ediyorlar. BİR-TEK-SEN’i buluyorlar. Sendikalaşıyorlar. Ardından malum kodlarla işten atılmalar. “Çadırımızı da yok ettiler. Bir tazminatımız kaldı. Onu da alana kadar direneceğiz” diyor Sare.

Ankara Tapeten’de direnişi sürdüren işçilerden Nesrin Uykur söz alıyor. Dışarıda üç işçi kalmışlar. “181 gün” diyor. “Yalnızım, tek kadını. Vazgeçmeyi düşünmüyorum.”

‘Birliği kurunca patronun oyunu bitmiyor’

İşçi kadınlar onca engelin içinden geçip, tereddütleri aşıp birliği sağlayabildiklerinde, patrona alavere dalavere biter mi? Tam o noktada, saray rejiminin her fırsatta sırtını sıvazladığı patronlar bu kez grev kırılcılığında sınır tanımıyor.

Kocaali Smart Solar işçileri de, Merzifon GM Teknik işçileri de bunu yaşayanlardan. Smart Solar kazandı. Merzifon’da mücadele devam ediyor. Smart Solar’dan Arzu ve Zuhal: “113 gündür grevdeydik, grevimizi kazanımla taçlandırdık” diyor gururla. “Patron sözleşmeye yanaşmadı, sıfır zam dayattı. Grev başlayınca da grev kırılcılığı devreye girdi. Ama 260 kişi davamızdan vazgeçmedik.”

‘Öğrenerek çıktık’

En önemlisi de şu: Başta tereddüt eden işçi arkadaşlarının da bu süreçten öğrenerek çıktığını anlatıyorlar. Zuhal’in dediği gibi: “113 gün mücadele ettik. Patronun orta vadeli programını biz çöpe attık.”

Kadınları heyecanlandıran başka bir mesele daha var. Başka fabrikadan bir kız kardeşini de örgütlemek... Bugün itiraz edemeyen, kendisinin bir zamanlar olduğu yerde duran kadınların da güçlü olduklarını görmesini istiyorlar.

‘Kaybettik diye bir şey yok!’

Temel Conta işçileri, grev kırılcılığına karşı açtıkları davayı kazandıkları için mahkeme önündeler, buluşmaya gelemediler. Oradan bir video gönderiyorlar. Birlikte izliyorlar. Sonra Merzifon GM Teknik’ten Yıldız konuşuyor. “Ben de kazandık demek istedim. Ama insanlar içeri girmeye başladı.” İşçilerin canı sıkılıyor duyunca. “Kaybettik diye bir şey yok!” sesleri yükseliyor. Smart Solar işçileri söz alıyor: “Smart Solar işçileri olarak yanınızdayız. Onurlu bir mücadelenin arkasında durdun. Bunun öncülüğünü

yaptın.” Bir fabrikanın direnişinden diğerine uzanan o bağ böyle kuruluyor işte.

Ekmek de istiyoruz gül de...

Konuşulanlar sadece insanca çalışma koşulları ya da sendikalaşma meselesi değil. Kadın işçiler insanca yaşamının bir hak olduğunu anlatıyor. Bu ikisinin birbirinden kopamayacağını da. Ek iş yapmak zorunda kalmak, zorunlu mesai dayatması ... Sabah kalk işe git. Eve gel ev işleri, çocuk, yemek, bulaşık... Hoop uyu. Sonra sabah kalk işe git.

28 yıldır çalışan bir sağlık emekçisi anlatıyor: “Çocuklarımı alıp sinemaya götürmedim. Hayatımda bir kez tatile gitmedim. Çalışmaktan başka bir şey yapmaya vakit bulamadım.” Bu yüzden çalışma saatlerinin günde en fazla 7 saat olması gerektiğini söylüyor. Kadınlar için ücret mücadelesi ve insanca yaşam meselesi burada birbirine bağlanıyor.

Toplantının içinde kahkahanın yükseldiği anlar da var. Almer Tekstil işçisi sendikayı fabrikaya sokma sürecini anlatırken kadınları güldürüyor. Müdür gelip: “Sen makineleri gezip işçileri sendikaya çağırıyormuşsun. Arkadaşlar rahatsız oluyormuş” deyince, şöyle yanıtlamış: “Kamerallardan bak, makineden başımı mı kaldırıyorum? Sendikaya çağırma işini öyle yapmıyorum. Molada, dışarıda, telefonda yapıyorum.” Salonda kahkahalar yükseliyor.

Tek tek direnirken güçlü olmayı öğrenen kadınlar, daha güçlü olmanın tek yolunun birleşik mücadele olduğunu görüyorlar. Bu buluşma kadınlara çok iyi geldi. Birleştiğimizde güçlüyüz sözü arada sohbetlerde “Keşke daha önce yan yana gelseydik, bunu sendikalar da yapmalı, kadınlar olarak yan yana gelmeyi zorlamalıyız” sözlerine dönüştü. Bu yüzden kadınlar anlatırken hep aynı cümleye geliyor: “Arkasına saklanacak çok bahane vardı ama...Tek güvencemizi, mücadeleyi seçtik!”

Fotoğraf: Ekmek ve Gül

‘Yeni’ Bakan, eski gündem:

Kadınlar ve LGBTİ’lere yönelik kuşatma

Sevil Aracı
Avukat

Adalet Bakanlığı koltuğuna oturan her yeni isim, kamuoyuna “reform” ve “hukukun üstünlüğü” vurgusuyla seslenir. Ancak kadınlar ve LGBTİ’ler açısından belirleyici olan, söylemden çok siyasal ve yargısal pratiktir. Bugün bu koltukta oturan Akın Gürlek’in geçmiş görevleri ve kamuoyuna yansıyan davalardaki tutumu, önümüzdeki döneme dair önemli ipuçları veriyor.

Geçmiş geleceğin habercisi

Akın Gürlek, İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesi Başkanı olarak görev yaptığı dönemde kamuoyunda uzun süre tartışılan kararlara imza atmıştı.

Gürlek’in başkanı olduğu İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesi, Anayasa Mahkemesi’nin Enis Berberoğlu hakkında verdiği hak ihlali kararını uygulamayarak AYM’nin kararını tanımamıştı.

Gürlek ayrıca, CHP eski İstanbul İl Başkanı Canan Kaftancıoğlu’nu, sosyal medya paylaşımları nedeniyle 9 yıl 8 ay hapse mahkum etmişti.

Gazeteci Can Dündar’ın gayrimenkullerine el koyma kararına da Gürlek imza atmıştı.

Türk Tabipleri Birliği (TTB) Başkanı Şebnem Korur Fincancı’yı 2,5 yıl hapse mahkum eden de yine Gürlek’ti.

Akın Gürlek’in İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı döneminde ise yine muhalifler aleyhine soruşturmalar yürütüldü. Bu soruşturmalar arasında, Esenyurt ve Şişli Belediyelerine kayyum atanmasına gerekçe edilen “kent uzlaşısı” soruşturması, Aziz İhsan Aktaş soruşturması olarak da

Fotoğraf: DHA

bilinen Beşiktaş Belediyesi soruşturması, İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) soruşturması, menajer Ayşe Barım’ın Gezi direnişi ile ilişkilendirilerek tutuklanması en öne çıkanlar oldu.

Adalet Bakanı olarak atandıktan sonraki konuşmalarında “aileyi koruma”, “toplumsal değerleri güçlendirme” ve “reform” başlıklarını öne çıkaran Gürlek’in geçmişi, gelecekte yapacaklarının işaretini veriyor. AKP iktidarı döneminde, “aile” kavramı kadınların her türden haklarına saldırılar içeren girişimleri süslemek için sık sık kullanılır hale geldi. Erken yaşta evliliklerin özendirilmesi, çok çocuk hedefli nüfus politikaları ve kadını sadece aile içinde görmek isteyen zihniyet, dönemimizin en büyük problemlerinden biri. Özellikle Medeni Kanun’a yönelik tartışmalar ve boşanma süreçlerinde arabuluculuğun zorunlu hale getirilmesi

girişimleri, kadınları şiddet gördükleri evliliklerde kalmaya zorlayabilecek bir zemini işaret ediyor. Oysa aile içi şiddet vakalarında devletin görevi uzlaştırmak değil, şiddet göreni korumak olmalı.

11. Yargı Paketi kapsamında tartışılan ancak pakete dahil edilmeyen bazı düzenlemelerin ayrı bir yasa olarak geçirilmek istenmesi de bu bağlamda okunmalı. LGBTİ’leri hedef alan maddelerin özel bir siyasal kampanya eşliğinde yasalaştırılması, yalnızca belirli bir toplumsal kesime dönük saldırı değil. Bu aynı zamanda kadın hareketiyle LGBTİ mücadelesinin ortaklaşmasının önüne geçmeye, LGBTİ mücadelesini yalnızlaştırmaya yönelik bir hamle.

Boşanmanın zorlaştırılması, nafaka hakkının sınırlandırılması ve ara buluculuk mekanizmasının şiddet vakalarına rağmen devreye sokulması gibi projeler, kadınların ekonomik ve fiziksel güvenliğini doğrudan olumsuz etkileyecektir. Türkiye’de kadın istihdam oranlarının düşüklüğü ve bakım yükünün neredeyse bütünüyle kadınların omzunda olduğu gerçeği ortadayken, nafakanın hedefe konulması sosyal devlet ilkesine aykırıdır. Bu tür düzenlemeler, kadınları yoksulluk ve şiddete mahkum eder.

Akın Gürlek’in geçmiş yargı pratiği ve bugünkü siyasal söylemi birlikte değerlendirildiğinde, önümüzdeki dönemde “reform” adı altında hak alanlarının daraltılacağı açık. Yargının bağımsızlığı ve tarafsızlığına ilişkin tartışmalar sürerken, kadınlar ve LGBTİ’ler açısından asıl soru şu: Hukuk, hak arama mücadelesinin güvencesi mi olacak, yoksa siyasal iktidarın ideolojik tercihlerini tahkim eden bir araca mı dönüşecek?

Mücadeleleri ortaklaştırmak şart

Erkek egemen düzenin hedef aldığı her kesim, aynı eşitsizlik rejiminin farklı yüzleriyle karşı karşıya. Bu nedenle LGBTİ’lere dönük her kısıtlama, kadınların yaşam alanını da daraltır; medeni haklara yönelik her saldırı, demokratik kazanımları geriye götürür.

Bugün ihtiyaç duyulan şey, hak mücadelelerini ortaklaştıran bir perspektiftir. Yargının ve yasamanın yönelimi ne olursa olsun, kadınlar ve LGBTİ’ler kazanılmış haklarını birlikte savunmaya devam edecektir. Çünkü eşitlikten uzaklaşan her düzenleme, yarın başka bir hakkın daha tartışmaya açılmasının zeminini hazırlar. Kadınlar ve LGBTİ’ler yıllardır olduğu gibi bugün de haklarını birlikte mücadele ederek savunacak ve özgürlüklerini birlikte kazanacaktır.

Fotoğraf: AA

Garibana ‘Ya savaşta öl ya da açlıkta’ deniliyor

Dilan Ortakçı
Ankara-Mamak

ABD ve İsrail’in 28 Şubat’ta İran’a yönelik başlattığı saldırılar, ilk gününden itibaren Tuzluca’yı kadınlar tarafından konuşuluyor. Saldırı ve gerilimin Ortadoğu’ya geniş ölçekte sirayet etmesi, kadınların aklına “İran, Türkiye’deki üslure saldırır mı?” sorularını getiriyor. Amerika karşıtı yorumların yoğun olduğu kadınların arasında, Trump nefretle anılıyor. “Epsteinciler, çocuk istismarcıları dünyayı yönetiyor. Bu kirli oyunları çevirenler yüzünden bizim başımıza da füze yağabilir” kaygısı sıklıkla ifade ediliyor. Füzelere sebep olması muhtemel olan ülkedeki NATO üsleri de tartışmaların başka bir yönü. “İran’a yakın olan üslerin bir kısmı Türkiye’de. Her an, her şey olabilir” cümleleriyle NATO’ya üye olmanın ağır şartlarına itiraz ediliyor.

‘Her an her şey olabilir’ kaygısı

Tuzluca’yı, uzun yıllardır bölgedeki savaş ve çatışmalar sonucu göç etmek zorunda kalanların yoğun yaşadığı bir mahalle. Bu nedenle Ortadoğu’da yaşanan son gelişmelerin gündelik hayattaki izdüşümlerinden biri de göç oluyor. “İran’dan göçler artacak, mahalle kalabalıklaşacak” sözleri zaman zaman göçmen karşıtı bir içerik taşıyor. Fakat “Her an her şey olabilir” kaygısı, yarının göçmeninin kadınların kendisi de olabileceği ihtimalini aklına getiriyor. Kızgınlık kısmen de olsa göçlere sebep olanlara yöneliyor.

Tuzluca’yı aynı zamanda, savaşın ekonomik etkilerinin de

telaşa takip edildiği bir yer.

Konuşturduğumuz kadınlar, petrol ve altın fiyatlarındaki yükselişin yeni bir zam yağmuru ile sonuçlanacağını düşünüyor. “Yılın başından beri her şeye zam geldi. Şimdi bir de savaş zammı eklenecek” diyen bir kadına, “Asgari ücret açlık sınırının altında. Garibana ‘Ya savaşta öl ya da açlıkta’ diyorlar” cümlelerini kuran başka bir kadının öfkesi ekleniyor.

Fotoğraf: Ekmek ve Gül

Fotoğraf: Ekmek ve Gül

Rapor var, güven yok:

Kürt işçi-emekçi kadınlar bu sürecin neresinde?

Merve Karataş
Antep

Emperyalist çıkar çatışmalarının başta Ortadoğu olmak üzere dünyayı dört bir taraftan tarumar ettiği ve bu savaşların en ağır sonuçlarını halkların çektiği bu dönemde güvenli, güvenceli, eşit ve özgür bir yaşama duyulan özlem de giderek artıyor. Savaşların ve savaş politikalarının en ağır sonuçlarını çeken, yoksulluktan, şiddetten ve göçten en derin biçimde etkilenen kadınlar bakımından ise "barış" hayati bir mesele.

Türkiye'de Kürt sorununun çözümüne ilişkin süreç devam ederken Milli Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonunun raporu da yakın zamanda açıklandı. İktidar sözcüleri ve Cumhuriyet İttifakı temsilcilerinin "tarihi bir eşik", "terörsüz Türkiye hedefi", "kardeşliğin tahkimi" gibi ifadelerle değerlendirdiği raporun barış ve kardeşlik adına ne söylediği ya da söylemediği tartışma konusu.

Raporun dili: Güvenlikçi bakış ve görülmeyen kadınlar

Komisyon raporu, esasen Kürt sorunu olarak tanımlanan meseleye güvenlik ve terör çerçevesinden yaklaşıyor. Raporun dili, devlet-örgüt ilişkileri ve güvenlik politikaları üzerine yoğunlaşıyor; buna karşılık işçi ve emekçilerin gündelik hayatta karşı karşıya kaldığı yoksulluk, güvencesizlik, şiddet ve hak gasplarına dair tek bir somut başlık dahi içermiyor. Kadınların ana dilinde kamusal hizmete erişiminden, güvenli çalışma koşullarına; kayımlardan savaş politikalarına ve yarattığı yoksullaşmaya kadar hiçbir talep metinde yer bulmuyor. Haliyle rapor, bölgedeki Kürt işçi ve emekçi kadınlar tarafından

tepkile karşılanıyor.

Sürecin başından itibaren en genel duygu temkinli bir bekleyiş haliydi. Bunun en temel sebebi ise yer yer olumlu çıkışlarla beklenti yaratmaya çalışmaktan bir adım ötesini yapmaktaki ısrarıydı. Son olarak geçtiğimiz ay sınırın ötesi Rojava'da Kürt halkına ve demokratik kazanımlarına dönük saldırılar da içeride yürütülen süreçte dair olumsuz sinyali verdi. "Sınırın ötesine silah uzatılırken buraya barış nasıl gelecek?" diyen kadınların tepkisi, rapor açıklandıktan sonra da devam etti. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki rapora dair tartışmaların kendisi dahi işçi emekçi kadınlar içerisinde sınırlı. Pek çok kadın raporu baştan sona okumadığını söylüyor, sebebi ise "Zaten bir şey çıkmaz" düşüncesi. Gidişat, rapora dair beklentiye daha başından aşağı çekmiş durumda.

Kadınlar raporu nasıl tartışıyor?

Raporun en çarpıcı yanı, büyük ve süslü sözlerin ardında somut hiçbir demokratik ve toplumsal düzenlemenin yer almaması. "Barış olacaksa önce kayımlar gitsin", "Çözüm süreci diyorlarsa siyasi tutsakları serbest bıraksınlar" diyen de var; "Çocuğum işsizken, eve ekmek götüremezken barıştan nasıl söz edelim" diyen de. Bu açıdan raporun en belirgin eksikliği, somut taleplerin yokluğu.

Örneğin ana dili hakkı bu tartışmaların başında geliyor. Bu hakkın kadınlar açısından ne kadar hayati olduğunu 2020'de Türkçe bilmediği, ifade işlemlerinde Kürtçe tercüman bulundurulmadığı için şiddete uğradığının anlaşılamadığı ve göz göre göre katledilen Fatma Altınmakas'tan, şiddete uğrayıp da konuşamayan nice kadından hatırlıyoruz. Bu mesele yalnızca kadınların

meselesi ya da yalnızca şiddet bağlamında ele alınacak bir başlık değil; ancak kadınlar için ana dili kamusal hizmete erişimin, eğitim hakkının, sağlık hizmetlerinden eşit yararlanmanın, siyasal katılımın ve eşit yurttaşlığın koşullarından biri.

Bugün Meclis çatısı altında barış, kardeşlik, eşitlik sözleri kurulurken Barış Anneleri'nin kendi dillerinde konuşmasına izin verilmemesi, E-Nabız gibi resmi uygulamalarda hâlâ Kürtçe dil seçeneğinin olmayışı, son olarak ana dili meselesine raporda da hiçbir biçimde yer verilmemesi iktidarın en temel ve en hızlı uygulanabilir taleplere dahi ne kadar gözünü kulağını kapattığını gösteriyor. Ayrıca raporda, gündelik hayatı doğrudan etkileyen kayyum uygulamalarının sona erdirilmesi, güvence mekanizmaları, siyasi genel af gibi talepler ile savaş politikalarının bölgede özellikle kadınlar üzerinde yarattığı tahribat ve bunun nasıl ortadan kaldırılacağına ilişkin ifadeler de yer almıyor. Bu durum, kadınlar arasında "Rapor bizi ve taleplerimizi dikkate almıyor" şeklinde eleştiri ve hayal kırıklığı ile karşılanıyor.

Yoksulluk kısıracında barış arayışı

Sürecin gidişatındaki belirsizlikler ve atılmayan adımlar bir yana; saray rejiminin işçi-emekçilere dönük ekonomik ve politik saldırganlığı da güvensizliği tamamlayan bir diğer unsur. Muhalefete dönük artan saldırılar, bütçeden kadınlara, çocuklara, sosyal ve kamusal harcamalara ayrılan payın azaltılması, eğitim ve sağlığın piyasalaştırılması, ücretlerin baskılanması, sendikal hakların fiilen budanması, artan işsizlik ve derinleşen yoksulluk... Tüm bunlar, bölgede savaş politikalarının yarattığı tahribatı da çevreleyen bir başka kuşatma anlamına geliyor. "Emekçileri yoksullaştıran, kadınları güvencesizliğe mahkum eden, demokratik hakları budayan bir rejim barışı nasıl kuracak?" sorusu da barışın hangi zeminde yükseleceğine dair kadınların zihnindeki temel soru olarak duruyor. Barışın gerçekliğine dair tereddüt buradan da besleniyor.

'Barışı dayatmaktan başka çaremiz yok'

Sonuç olarak açıklanan rapor Kürt işçi emekçi kadınlara hiçbir şey söylemiyor, bir güvence vermiyor. Ancak kadınların tartışmalarında ortaya çıkan ortak nokta da şu: Bunların barış getireceği yok, bizim de barışı dayatmaktan başka çaremiz yok. Barışın, halkın örgütlü mücadelesi olmadan mümkün olmayacağını biliyoruz. Artık "Bir adım atarlar mı?" diye beklerken bir adım atmayacaklarını da bildiğimiz; "Bekleyelim görelim", "Zaten bir şey çıkmaz" hallerinden çıkıp yüzümüzü birbirimize çevirmemiz belki de ihtiyacımız olan barış için atacağımız en önemli adım olacak.

Evrensel

8 Mart'ta ekmek ve gül için mücadelemiz var!

İşçi ve emekçi kadınlar 8 Mart'a saatler kala, alanlarda kız kardeşleriyle birlikte olmanın heyecanını yaşamanın sorumluluğunu taşıyor. İşçi kadınlar, 8 Mart'a giderken ve daha sonrasında iş, çalışma saatle-konusu olan kreş hakkı, tam zamanlı ve güvenceli iş, çalışma saatle-rinin düşürülmesi ve ücretlerin insanca yaşanılabilir seviyeye yük-seltilmesi, iş yerinde onurlu çalışma koşulları gibi taleplerini yazdı...

Çalışma saatleri kısaltılsın, ücretler artırılsın!

Özel güvenlik görevlisi bir kadın

İstanbul-Esenyalı

Bir buçuk yıldır, kurumsal bir sitede güvenlik görevlisi olarak çalış-yorum. Daha önce de farklı yerlerde bu mesleği yaptım.

Dışardan insanlara, kolay gibi görünen bu meslek maalesef öyle değil. Şu an 12 saati bulan uzun mesailerle; iki gün gündüz iki gün gece şekilde çalışıyoruz. İnanılmaz zorlanıyorum. Çünkü çalıştığımız yerde bizden kaliteli bir hizmet bekleniyor ama bizim ne kaliteli mola saatlerimiz var ne de ayrı bir dinleme yerimiz. Çalışma saatlerimiz uzun, çocuklarımla sağlıklı vakit geçiremiyorum. Aldığımız maaşta cabası. Ay başını zor getiriyor, ailemi güçlüğüle geçiriyorum. "Büyük devlet, kalkınan ülke" nerede göremiyorum, hayatımın hiçbir alanında varlıklarını hissedemiyorum. Bu yüzden biz işçi ve emekçilerin birlikte hareket edip hakkımızı aramamızdan başka bir çaremiz olmadığını düşünüyorum. Örgütlü mücadele er ya da geç kazanım sağlar!

İnsanca ve onurlu çalışma koşulları istiyoruz!

Metal işçisi genç bir kadın

İstanbul-Esenyalı

Metal fabrikasında çalışan 22 yaşında genç bir işçiyim. 8 Mart'a giderken kadınların fabri-kada nasıl zorluklarla çalıştığını dile getirmek istedim. Çoğunluğu kadın işçilerden oluşan bir fabrikada 35 kişiyiz. Çalışma koşullarımız zor ama aldığımız ücret değişmiyor. Artık bant sistemi olduğu için, yanımızda yedek eleman olmadığından dolayı tuvalete gitme-miz gerektiğinde bile sanyeleri sayıyoruz. Peki biz bu zorlukları nasıl aşacağız? Bu zorlukları el ele verip, birlik olup aşabiliriz. Bugün fabrikada yaşadığımız ağır çalışma koşulları karşısında, yarı sokakta bir kadın cinayeti karşısında yan yana gelip, el ele verip mücadele etmeliyiz. Biz yan yana gelmezsek her yerde ezileceğiz. Birlik olup birbirimize kenetlenmeliyiz.

Benim gibi, çalıştığı fabrikada müdürlerin, amirlerin hakaretine maruz kalan; emeğine saygısızlık yapılan tüm işçi kadınları 8 Mart'ta alanlarda olmaya ve sonrasında da mücade-leyi sürdürmeye çağırıyorum.

Ücretsiz kreş, güvenceli ve tam zamanlı çalışma istiyoruz!

Gülşen Balta

İstanbul-Esenyalı

Tekstil sektöründe senelerce tam zamanlı olarak çalıştım. Yaşadığımız maddi sorunlar yüzünden geçici süreliğine yarı zamanlı olarak bir atölyede çalışmaya başladım.

Öncelikle 15 kadın, küçük bir atölyede, iki vardiya şeklinde yarı zamanlı çalışıyoruz. Altı saatlik mesaimizde yalnızca bir defa 15 dakikalık yemek hakkımız bulunmuyor. Tuvalete dahi bir dakikada gidip gelmek zorundayız. Bu koşulların, tam zamanlı çalışırken yaşadıklarımın çok daha zorlayıcı olduğunu fark ettim. Bu ağır koşullardan birlikte çalıştığımız işçi kadın arkadaşlarımız da memnun değildi. Ancak çoğu, çocuklarını bırak-

acakları bir yer olmadığı, okul çıkışlarına yetişebil-mek için yarı zamanlı çalışmak zorunda kalıyor. Sigortasız, servissiz ve güvensiz çalışmamıza rağmen aldığımız ücretler asgari ücretin çok altın-da kalıyor. Çalışma koşulları patronların insafına bırakıldığında emek sömürüsü artıyor; küçük atölyelerde iş güvenliği önlemleri olmadan, düşük ücretlerle ve ağır şartlarda çalışmak zorunda kalıyoruz. Bu nedenle devletin gerekli denetimleri yaparak işçilerin haklarını ve güvenliğini koruması gerekiyor.

Eğer mahallelerde kadınların gönül rahatlığıyla çocuklarını teslim edebilecekleri ücretsiz kreşler olsaydı, çoğu işçi kadın güvenceli ve tam zamanlı çalışmayı tercih ederdi.

8 Mart'a giderken ücretsiz kreş, insanca yaşaya-bileceğimiz ücret ve güvenceli çalışma koşulları talebimizi yeniden dile getiriyoruz.

Talebimiz net: İnsanca yaşanılabilir bir ücret!

Eşi tersane işçisi olan kadın

İstanbul-Esenyalı

2026 yılının üçüncü ayına girdik ve tersane zamları yeni açıklandı fakat beklediğimiz gibi bir sonuç elde edemedik. Artan zamlardan sonra maaşlarda güzel bir artış olmasını temenni ediyorduk fakat beklediğimiz gibi bir sonuç ne yazık ki elde edemedik.

Kıracıyız ve iki çocuğumuz var. İkisi de öğrenci. Okul masrafları, kira, çocukların ihtiyaçları, evin giderleri; hepsini düşününce nasıl karşılayacağız kara kara onu düşünüyoruz. Her şeye zam geldi, maaşa yapılan zammın hiçbir önemi kalmadı. Maaş cebimize girmeden gidiyor; resmen kaşıla verip kepçeyle geri alıyorlar.

Ama işçi ve emekçilerin bir araya gelerek bu düzeni bozacağına olan inancım tam. Bunun umudu ve çocuklarımızın geleceği için herkesin artık buna dur demesi ve bir araya gelerek daha güçlü hale gelmesi ümidi ile...

Sendikalar kadın işçilerin sözüyle yönetilsin!

Ford Otosan işçisi

Kocaeli

8 Mart, bu yıl fabrikamızda o kadar az konuşulan bir gündem oldu ki. Sorsak kendini kadın hakları savunucularının öncüsü sayan Koç Holding'in şovmen işleri bile yok bu yıl. Sendikaların tek planı yine sadece Ankara'ya bazı kadınları götürmek oldu. Türk Metal bizi şaşırtmamaya devam ediyor. Geçtiğimiz haf-talarda yapılan temsilciler ko-misyonunda Uysal Altundağ, bir kadın işçiler bürosu kurulacağını söyledi. Ancak şubeye ne zaman ve nasıl olacağına dair sorduğumuzda bir bilgileri olmadığını söylediler. Bu işleri de büyük ihtimalle laftan ibaret olacak ancak biz kadınlar bunun peşine düşerek kurdukları platform da işlevli bir hale gelebilir.

Fabrikadan 8 Mart nasıl görünüyor: Kadınlar o kadar meşgul ki ramazan ayı olduğu için her akşam iftarlar, misafirler, yemekler... "İşte yoruluyoruz, evde bir daha yoruluyoruz" diye başlayan isyan cümleleri... Bizim fabrikada 8 Mart'a böyle gidiyoruz.

İşte 8 Mart tam da emeğinin karşılığını alamayan kadınlar için var. 8 Mart günü bir tatlı az yapalım, eylemlere gidelim. Çünkü bize bizden başka fayda yok. 8 Mart dünya emekçi kadınlar gününde hep beraber alanlara!

Fotoğraf: Evrensel

Fotoğraf: Ekmek ve Gül

Nöbet listesinde kadın olmak:

Hastane koridorlarından 8 Mart alanlarına

Sağlık emekçisi kadınlar için nöbet listeleri sadece bir çalışma programı değil; kreşsizliğin, personel eksikliğinin ve ev içi yükün omuzlarda birleştiği politik bir gerçekliktir.

Selin Akgöl

Ege Üniversite Hastanesi
SES İşyeri Temsilcisi

Uzak değil, bundan birkaç gün sonra televizyonlarda, billboardlarda, dükkanların camılarında rengarenk şeker reklamları çıkmaya başlayacak. Gelin görün ki yaşamın gerçeği bu şekerler kadar renkli değil.

4 yaşında bir çocuk ve iki ebeveyni de o şekerleri alabilmek için çalışıyor. Fakat aile içinde süregelen bir kaos var. Çünkü bayramda anne de baba da nöbet tutacağı için çocuğa bakacak kimse yok. Baba özel sektörde çalıştığı için nöbetlerine dair hiçbir şekilde söz hakkı yok. Çalışma saatleri esnek, mesai belirsiz, ihtiyaç denildiğinde uzayan vardiyalar olağan.

Anne kamu hastanesinde... Nöbet tutmak istemediğini söylüyor; sorumlusu çalışan sayısının yetersizliğinden listenin dönmediğini, yazmak zorunda kalacağını, buna mecbur olduğunu belirtiyor. Sonrası çocuğa birinin bakması için yalvarmakla, gözyaşıyla, eşlerin birbirleriyle kavgasıyla, ebeveynlerinden yoksun kalan bir çocukla devam ediyor.

Bakım yükü ve tasarruf kısıkaç

Durumu biraz değerlendirdiğimizde tablo netleşiyor: Sırf bir avuç sermayedar daha fazla kâr etsin diye küçücük bir çocuk ya güvensiz bir şekilde evde bırakılacak ya da enfeksiyon riskinin çok yüksek olduğu hastaneye ebeveynlerinden biriyle gelmek zorunda kalacak. Ve o ebeveyn büyük olasılıkla anne olacak. Çünkü bakım yükü hâlâ esas olarak kadınların omuzlarında.

İş yerlerinde kreş yokluğunun, “tasarruf tedbirleri” adı altında personel alımının kısıtlanmasının, özellikle özel sektörde yaygın olan mobbingin birkaç günlük bayramda yarattığı kaosa bakın. Bunu bir de yaşamın bütününe yaydığımızda ortaya çıkan tabloyu düşünün.

Bugün Ege Üniversitesi Hastanesi başta olmak üzere kamu hastanelerinde çalışan kadın sağlık emekçileri için bu tablo istisna değil, kuraldır. Uzayan nöbetler, nöbet ertesi dinlenme hakkının fiilen kullanılmaması, “personel eksik” denilerek birim dışı görevlendirmeler, angarya işler, sürekli artan hasta yükü... Bir hemşire bir vardiyada olması gerekenin çok üzerinde hastaya bakmak zorunda kalıyor; bir teknisyen kendi işi

Görsel Gemini ile oluşturulmuştur

8 Mart: Taleplerimizle alandayız

Eğer gerçekten çocukların yüzü gülsün isteniyorsa; sağlık emekçilerinin dinlenme hakkı, güvenli çalışma koşulları ve insanca ücret talebi karşılanmadan, yeterli personel istihdam edilmeden, ücretsiz ve nitelikli kamusal kreşler, çocuk oyun merkezleri yaygınlaştırılmadan bu tablo değişmeyecek.

Ama biliyoruz ki bu koşullar biz mücadele etmeden gelmeyecek! Ve biliyoruz ki sadece İzmir’de 60 binin üzerinde sağlık işçi ve emekçisi çalışıyor, bunun en az yarısı kadın.

Yarın 8 Mart. Bizi yoksullaştıran, köleleştiren bu düzene karşı binlerce kadın sokağa çıkacak, taleplerini dile getirecek. Biz sağlık işçisi ve emekçisi kadınlar da bunun bir parçası olacağız.

■ Bizi insanlıktan çıkaran çalışma saatlerinin düşürülmesi için,

■ Parça parça edilmiş ücretlerimizin tek kalemde, insanca yaşamaya yetecek düzeye çıkarılması için,

■ Vergide adalet sağlanması; ödediğimiz vergilerin özel hastanelere teşvik olarak değil kamusal hizmetlere ayrılması için,

■ Ücretsiz, nitelikli ve ulaşılabilir kreş hakkı için, Yeterli personel istihdamı ve güvenli çalışma koşulları için,

■ Nöbet ertesi izin hakkımızın fiilen uygulanması ve angarya çalışmanın son bulması için,

■ 8 Mart ve sonrasında çözümümüzü de itirazımızı da taleplerimizi de büyüteceğiz. Çünkü biliyoruz: Bu düzen değişebilir. Sağlık emekçilerinin ve bütün kadınların insanca yaşayabildiği bir yaşam mümkündür.

dışında büro işlerine koşutuluyor; temizlik işçisi başka işlerde çalıştırılırken hijyen sorumluluğunu da sırtlanıyor.

Piyasalaşan sağlık ve tükenmişlik

Personel eksikliği yalnızca iş yükünü artırmıyor; hasta riskini, tükenmişliği ve şiddete açıklığı da artırıyor. Yorgun, uykusuz, dinlenememiş bir sağlık emekçisinden hem kusursuz hizmet bekleniyor hem de artan hasta memnuniyetsizliğini gidermesi. Nöbet ertesi çıkan mesai, kağıt üzerinde fazla çalışma olarak görüne de gerçekte angaryaya

dönüşüyor. İtiraz eden ise ya “ekip ruhuna aykırı davranmakla” ya da “iş aksatmakla” suçlanıyor.

Sağlık alanında yıllardır sürdürülen özelleştirme politikaları ve piyasalaştırma uygulamaları, hastaneleri birer işletmeye, hastaları müşteriye, sağlık işçi ve emekçilerini de maliyet kalemine dönüştürdü. Maliyet kalemi olarak görülen her emekçi “az personelle çok iş” mantığının nesnesi haline geliyor. Bu mantık en ağır biçimde kadınları vuruyor. Çünkü iş yerindeki yoğun emek sömürüsü, ev içindeki görünmeyen

emekle birleşiyor. Hastanede 24 saat nöbet tutan kadın, eve döndüğünde ikinci mesaisine başlıyor.

Kreş hakkı piyasaya terk edilemez

“Aile yılı” söylemlerinin üzerindeki perde; sabahın köründe nöbete giden bir annenin çocuğunu güvenle bırakabileceği kamusal alan yokluğunda aralanıyor; kamu kreşlerinin kapatılması ya da özelleştirilmesi, belediye kreşlerinin kapatılma talimatlarıyla aydınlanıyor. Kreş hakkı bir sosyal hak olmaktan çıkarılıp piyasa koşullarına terk edildiğinde, bedelini de en çok kadınlar ödüyor. Çocuk bakımı ya ücretli özel hizmete devrediliyor –ki bu da zaten düşük ve eriyen ücretlerle mümkün değil– ya da kadın bir kez daha fedakârlığa zorlanıyor: Ücretsiz izin, yarı zamanlı çalışma, işinden vazgeçme...

Bu nedenle nöbet listesinde kadın olmak; çalışan sayısının yetersizliğinin, özelleştirmeler ve kamusal hizmetlerin tasfiyesinden doğan boşluğun, bakım yükünün aynı omuza aynı anda yüklenmesidir. Bu nedenle nöbet listesinde kadın olmak, kişisel bir hikaye değil politik bir gerçektir. Bayram öncesi şeker reklamlarının yarattığı pembe tablo ile sağlık emekçisi kadınların gerçeği arasındaki uçurum tam da buradadır. Sorun, tek tek ailelerin “organizasyon” sorunu değil; sorun, sağlık hizmetinin ve bakımın kamusal bir hak olmaktan çıkarılıp piyasanın kurallarına teslim edilmesidir.

Fotoğraf: Charliepics

Konuşmamız gereken şeyler var Aysel!

**Kadıköy'den
bir kimya mühendisi**

Yarın maaş günü ve cebimize ne düşecek hâlâ bilmiyoruz. Toplantı başlarken ajandamı açıyorum. Bir süredir aklımda aynı düşünce: Bir tek ben mi farkındayım buranın bir ayrıcalıklar dünyası olmadığını? Kim uydurdu bu çakma peri masalını?

Neyse, geldi bizim Recep Bey. Umarım bu kez zam haberi alırız.

“Evet arkadaşlar, yılın ilk çeyreği bitiyor; hedeflerimiz, KPI'larımız (Temel Performans Göstergeleri) ne alemde? Yarın genel müdürümüzle toplantım var, performansla dayalı zam için hesapları tamamlayıp kendisinden onay alacağım. Valla şanslısınız, global firmada olmak işte böyle bir şey. Benefitlerimiz (yan haklar) oldukça fazla. Aranızda ek mesai ücreti isteyen, bunu İK'ya bildiren arkadaşlar olmuş. Şaşırdınız mı siz? Esnek çalışma olduğunu bilerek geldiniz buraya. Ayrıca evinizde otururken yarım saat bilgisayar açmışsınız, ne var bunda? Neyse... Aysel, sen bu toplantı sonrası bir odama gelir misin? Geçen akşam gönderdiğin datada hata var, üzerinden geçelim. Dikkatiniz nerede anlamıyorum ki. Bakın, tüm firmalar küçülmeye gidiyor. Kimse bu devirde işinden olmak istemez. Evet, Alp yansıt ekranını, son durumlara bakalım...”

Ah Aysel! Toplantı boyu aklın evdeki çocuğundaydı, biliyorum. Ev içi angaryaların arasında açmak zorunda kaldığın bilgisayarımda hatasız iş yapmak nasıl da zor. Kıdem tazminatı hakkın doğmasını diye sözleşmeni bir yıldan eksik yaptılar, bunu da biliyorum. Aysel, seninle ne zaman bu ortak bildiklerimizi konuşmak istesem çekindin, görüyorum.

Sendika kelimesini ilk kez duyduğunda korkup gözlerini kaçırdın. Ben de korkuyorum.

Ama işten atılmaktan ziyade, mücadelede yalnız kalmaktan korkuyorum. Emegimiz her gün hiç edilirken senin ve daha nicelerinin gitmesinden korkuyorum. Fark ettim de Aysel, ikimizin korkusu da aynı kökten besleniyor: Emegimizi hiçe sayan, her gün yeni ucuz iş gücü doğuran, patronları koltuklarında para saydıran bu düzenin yarattığı dünyadan.

Plaza ışıkları söndüğünde; çocuğun uyanacak korkusuyla açtığın bilgisayarının ışığı yanmaya devam ediyor geceleri. Yönetici Recep Bey, sanki mesai talebinin benden geldiğini bilmiyormuş gibi tehditler savurduğunda; korkutulan tüm beyaz yakalı kadın mesai dostlarını örgütlenme çağrılarını karşılıksız bırakıyor.

Aynı toplantı masasında oturuyoruz ama bir gün ses çıkarırsak sıranın bize de geleceğini biliyoruz. Bu yüzden susuyoruz. Daha dikkatli, daha itaatkâr çalışıp eve daha geç dönüyor, daha az itiraz ediyoruz. Bize öğretmek istedikleri bu: Yerini koru, ses çıkarma, şanslı olduğuna inan. Dayatmak istedikleri şey ise net: Şans maskesi giydirilmiş bir “çaresizlik”. Çalışma arkadaşından kopuk, sadece kendi menfaatine ve olası terfisine odaklanmış tek tip çalışanlar...

Aysel, sana bunları neden yazdım biliyor musun? Belki de esas korkanlar biz değiliz demek için. Bugün bizi birbirimizden ayrı tutmayı başarıyorlar; çünkü sesimiz birleşecek diye öyle korkuyorlar ki... Şimdilik, kendi çıkarını düşünen beyaz yakalı profilini yönetmekte iyiler; çünkü böylesi kolay. Peki ya o sesler birleştiği gün?

Aysel gitme başımdan, sesimiz daha gür çıksın.

Ev işçisi Yeter:

Bir gün benimle işe gelince bir daha ‘Nerede kaldın?’ demedi

Nurhayat Farımaç
Ankara-Mamak

Bir akşamüstü çay içmek için buluştuğumuz evde Yeter ile yan yana gelip sohbet ettik. 40 yaşındaki Yeter yıllardır temizliğe gidiyor. O gün de kızıyla birlikte işten çıkıp gelmiş yanımıza. Sohbet derinleştikçe, temizlik mesaisinin hayatını nasıl şekillendirdiğini anlatıyor: “Beş-altı yıldır gidiyorum. Her şeyimi çocuklara göre ayarlıyorum; özellikle çıkış saatimi kızımın okul çıkışına denk getiriyorum.”

Yeter’in bir kızı, bir oğlu var. Oğlu lise 1’de okumak istemeyerek okulu bırakmış; kızı ise henüz 3. sınıfa gidiyor. Pandeminin yarattığı o ağır ekonomik tabloda, açsı olan eşi restoranlar kapınca işsiz kalmış. “Eşim iki yıla yakın işsizdi, o dönem başladım temizliğe” diyor Yeter. Çalışmanın getirdiği o küçük nefes alanını ise şu sözlerle özetliyor: “Çalışmadığım zamanlar çocukların istediğini ancak alabiliyordum, şimdi o konuda daha rahatım.”

Piyano çalma hayalinden temizlik mesaisine

İlkokul mezunu olan Yeter, çocuklarının eğitimine ve sosyal gelişimine titizlikle eğiliyor. Kendi, imkanı olsa en çok piyano çalmak istemiş. Hayallerini erteleyen her kadın gibi, çocuklarını bu mahrumiyetten kurtarmak için çabalıyor; onların hem eğitimden hem de sosyal etkinliklerden geri kalmaması için tüm gücüyle direniyor.

Ancak bu yoğun çalışma temposu, evdeki “görünmez” duvarlara toslamış ilk zamanlar. İşe ilk başladığında eşi sürekli arayıp “Nerede kaldın, bitmedi mi?” diye sorarmış. Yeter bu sorunun önüne geçebilmek için zekice bir yöntem geliştirmiş: Emeginin ağırlığını eşine bizzat göstermek. “Bir gün Kuru’daki bir eve temizliğe gidecektim, beni metroya kadar bırakmasını rica ettim. Oraya kadar gelince yardıma girdi. O gün o evi birlikte temizledik. O günden beri de bir daha ben isteyken ‘nerede kaldın’ demek için aramadı beni.”

Çift mesai, sıfır güvence

Ev işinin sadece kadının sorumluluğu görülmesi Yeter için bitmeyen bir “çift mesai” anlamına geliyor: “Evden çıkmadan biraz topluyorum ama eve gelince o iş yine yüzüme bakıyor.” Bedenen ne kadar yorulduğunu sorduğumda, yaptığı işin güvencesizliği bir kez daha gün yüzüne çıkıyor. İşten dönünce kolunu kaldıracak hali kalmıyor ama ne bir sigortası ne de bir iş güvencesi var.

Yeter anlattıkça, hikayesi memleketin dört bir yanındaki kadınlara daha da tanıdık geliyor. Yoksulluğun, güvencesizliğin ve haklarına yönelik saldırıların arttığı bu dönemde, Yeter’in eşine gösterdiği o “görünmeyen emek” aslında hepimizin ortak kavgası. 8 Mart’a giderken biliyoruz ki; hapsedilmek istendiğimiz bu karanlıktan ancak Yeter gibi yöntemlerimizi birleştirerek, yan yana gelerek kurtulabiliriz!

Fotoğraf: Pixabay

Mamak'ın baharını kadınlar getirecek

Hilal Kılıç
Ankara-Mamak

Mamaklı kadınlara dair bu sayfalarda pek çok şey yazmışızdır. Bazen yaşanan zorlukların, şiddetin bir yönünü resmetmişizdir bazen de yükseltilen mücadeleden renkliliğini. Bugünse artık idare edilebilir olmaktan fersah fersah uzaklaştığımız bir konudan bahsedeceğiz: yoksulluk.

Mamak, başkentten en yoksul mahallelerine sahip ilçelerinden biri. Pek çok kadının özellikle son iki yılda çalışma yaşamına atılma oranının arttığını sahada görüyoruz. Uzun saatler boyunca çok düşük ücretlere, gündelik, güvencesiz, kayıt dışı çalışan kadın sayısı her geçen gün artıyor. Pazar yerleri artık gün içinde tenhayken akşam vakti iğne atsan yere düşmüyor.

Yoksulluk ve şiddet kol kola

Bu semtte elindeki iki muz ile market kasasına yanaşan kadın "Biri kaç lira ediyor ona göre ikincisini geçelim?" sorusunu soruyor utana sıkıla. Cadde boyu yürürken cama asılmış bir yazı çarpabiliyor gözünüze; "Taksitli bebek bezi satılır."

Doğukenti te iki çocuk annesi genç kadın, "Sadece haftalık beslenme listesini hazırlamak bile bin, iki bin lira" derken General Zeki Doğan'da esnafılık yapan bir kadın "Dükkanın kirası, top-tancıya yapılan ödemeler beni tüketiyor, alışverişe gelenin de elinde avucunda yok" diyor.

Tuzluca'yı da boşanmış bir kadın, "Çok geç saatlere kadar çalışıyorum ama en azından kendim kazanıyorum. O evlilikten kurtuldum ama böyle de çocuğuma zaman ayıramıyorum. Para ancak kirayı, faturaları hallediyor ama o hayata dönmek için gerekirse daha çok çalışırım" diyor.

Her geçen gün artan yoksulluk, şiddet ile kol kola yürüyor bizim ilçemizin sokaklarında. Geçtiğimiz yıldan bu yana bildiğimiz, duyduğumuz, adalet diye mücadele ettiğimiz beş kız kardeşimizin ölüm haberini aldık. Yoksulluğun ve şiddetin; bazen tanıdığı, bazen mağduru olarak yaşıyoruz. Bu şiddetle yalnızca evde değil; okulda, iş yerlerinde, sokaklarda da karşılaşılıyor. İktidar cezasızlık politikalarıyla, yeni yasalarla şiddetin önünü açıyor.

Bir araya gelmekten başka çaremiz yok

Bu koşullarda mahalleli kadınlar çözümlerini kolektif hale getirmeye eğilimlidir. Sosyal medya gruplarında her iş ilanının paylaşılması, uygun fiyatlı mağaza ve marketleri haber verme, gelir getirici ek işleri birbirine paslama, çocukların okul ihtiyaçları için maliyetsiz ama yaratıcı çözümleri birlikte üretme durumu artmış durumda. Bu çözümlerin günlük olduğunu bilerek ve yaşam hakkımız başta olmak üzere maaş zamları, çalışma koşulları, ücretsiz kreş, ücretsiz beslenme gibi gündemlere dair de çalışma ve yaşam alanlarımızda bir araya gelmekten başka çaremiz olmadığı da açık.

Yukarıda kendi cümleleri yazmış kadınlar ve daha nice, yıllardır olduğu gibi bu yıl da 8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü vesilesiyle Mamak sokaklarında yürüyecek. Hep birlikte halaylarımızı çekip dergimizin sayfalarını birlikte karıştıracağız. "Haklarımızdan vazgeçmiyoruz, hayatlarımız için mücadele ediyoruz" diyerek mücadeleyi büyüteceğiz.

Ve elbet otlar yine yemyeşil, güneş yine kuzeyde olacak, Mamak'ın sonbaharını bitirip baharı kadınlar getirecek.*

(* Yeni Türkü-Sonbahardan Çizgiler

Ergazi'de kadın dayanışmasının durakları

Mutfaktan sahneye, evden kitap kulübüne

İrem Hazal Kelleci
Ankara-Yenimahalle

Ergazi Mahallesi, yıllardır kadınların emekleriyle birçok sosyal ve kültürel aktiviteye ev sahipliği yapmış bir mahalle. Çalışan veya çalışmayan pek çok kadının yaşadığı bu mahallede, 8 Mart'a doğru giderken kadınlarla yan yana geldik.

İlk durak: Halk oyunları topluluğu

İlk durağımız, mahalle muhtarlığı aracılığıyla kurulan halk oyunları topluluğu oldu. Sadece kadınlara yönelik bir topluluk olarak planlanmasa da başvuru yapan 70'i aşkın kişinin tamamının kadın olmasıyla, burası güzel bir kadın birlikteliğine dönüşmüş. Kimsenin kendini diğerinden daha az sorumlu hissetmediği bu toplulukta, dayanışma ruhu hemen göze çarpıyordu. Kimisi arkadaşının figürünü düzeltmeye çalışıyor, kimisi prova alanını genişletmek için masaları çekiyordu. Kadınlar, ait hissettikleri bu yapıya doğal bir iş bölümüyle emek veriyorlardı.

'Yalnız değilmişim'

İşin, evin ve geçim derdinin yarattığı stresin arasında; kadınlarla yan yana gelmenin, yeni şeyler öğrenmenin ve sahneye çıkmanın kendilerine büyük bir öz güven ve dayanışma ruhu kattığını anlattı kadınlar. Bir mahalle sakini bu hissi "Buraya gelince gördüm ki benden onlarca varmış, yalnız değilmişim" diyerek ifade etti.

8 Mart'a giderken diğer kadınlara mesajları ise kendi deneyimlerinden aldıkları güvenle şu oldu: "Kadınlar isterse her şeyi başarır." Topluluğun ilk gösterisini SMA hastası bir çocuğun tedavi masrafları için gerçekleştirmesi ve bir üniversite öğrencisine burs sağlamak için fon toplaması, birlikteliklerinin gücüne duydukları güven sözlerine yansıyor.

Gündemlerinde ise ilk sırada kadın cinayetleri vardı kadınların. Yaşadıkları mahalleyi nispeten güvenli bulsalar da Kardelen'de işlenen kadın cinayeti ve bir günde altı kadının öldürülmesinin yarattığı tedirginlik, anlatılarına yansıyor.

İkinci durak: Koro

Uğradığımız ikinci durak ise Cemevi'nde kurulan

koro oldu. Korodaki kadınlar, yan yana gelebildikleri günü iple çektiklerini anlattılar. Korodaki ortak seslerinin iyileştirici gücü sözlerine yansıyor. Birçok alanda söz sahibi olamayan kadınlar; mikrofon karşısına geçmenin, sahneye çıkmanın ve yeni şeyler öğrenmenin kendilerine kattığı öz güvenden bahsettiler.

8 Mart yürüyüşünün ardından sahne alacaklarını anlatırken, kadınların seslerini duyurma ihtiyacı, emeklerinin karşılığını görme arzusu ve heyecanı sözlerine yansıyor.

Üçüncü durak: Kitap kulübü

Son durağımız, "Zamanı Durdurmanın Yolları" kitabı üzerine tartışmak için buluşan bir kitap kulübü oldu. Kadınlardan oluşan kulüp, üç haftada bir buluşarak belirledikleri kitaplar üzerine sohbetler gerçekleştiriyor.

Sohbet sırasında kadınlar, uzun yaşamayı hayal ettiklerinde, maddi hayatın gerçekleriyle yüzleşmenin yarattığı duraksamalar yaşadılar. "Kocaman bir hayatta nasıl sürekli iş bulabileceğiz, bugün bile bulamıyorken?", "Hangi döneme gitsek diye düşünüyoruz ama her dönemde erkekler daha özgürdü galiba", "Bu dönem de fena değil aslında ama Türkiye'de olmak istemezdim" gibi sorgulamalar kahkahalarla ilerledi.

Kimi ailesine "mesaideyim" diyerek geldiğini kimi ise işten çıkıp yemek hazırladıktan sonra ancak katılabildiğini anlattı. Kulüpte, ortak arzuların ve ortak dertlerin yarattığı sıcak ortamdan güç aldıklarını, okuma alışkanlıklarını da yeniden kazandıklarını dile getirdiler. En önemli noktalardan birinin ise ülkedeki kutuplaşma iklimine rağmen, burada özgürce fikirlerini ifade edebilmek olduğunu vurguladılar.

Kadınlara 8 Mart'a giderken taleplerinin ne olduğunu sordüğümüzda ilk yanıt "kadınlara alan açılması" oldu. Bir kitap kulübüne katılabilmek için bile çocuklarını başkalarına emanet etmek zorunda kalan kadınlar, "Paramız olsa bakıcı tutarız, kreş olsa oraya bırakırız ya da sosyal alanlarda çocuklar için yer açılmalı birlikte geliriz. Ama modern toplumda iş de bizde, ev de bizde, çocuk da bizde" diyerek yükün ağırlığını anlattılar.

Fotoğraf: Ekmek ve Gül

Ayşe'nin hikayesi:

25 yıllık şiddete rağmen yalnızlığa terk

Aynur Yeşilköy
İstanbul- Sultangazi

25 yıllık evlilik. Bir çocuk. Aralıksız çalışma hayatı ve hiç bitmeyen bir aşağılama... "Çalışıyordum. Eve ben bakıyordum. Ama yine de yetmiyordu. Hep eksiktim," diyor Ayşe. 25 yıl boyunca evli olduğu erkekten şiddet gördüğünü de ekliyor. Günlük hayatın içine yerleşmiş, sıradanlaşmış bir baskı... Fail; çalışmayan bir eş, sorumluluk almayan ama otoriter bir erkek. Ayşe son kez şiddet gördüğünde, bunun diğerlerinden farklı olduğunu söylüyor. Ağır şekilde darbedildiğini, evde sağlam eşya kalmadığını anlatıyor. Yalnızca fiziksel şiddet canını acıtmıyordu; aşağılayıcı davranışlar onurunu da kırıyordu.

"Öleceğimi düşündüm." Bu cümleyi şaşılacak kadar sakin bir sesle kuruyor. Panik yok, abartı yok.

Ayşe bu olaydan sonra hastaneden darp raporu aldı ve şikâyetçi oldu. Fail erkek tutuklandı. Ayşe ilk defa korunduğunu hissetse de bu durum uzun sürmedi. Yaklaşık bir buçuk ay sonra fail erkek tahliye edildi.

Ayşe'nin mahkeme salonunda hâkimin yüzüne karşı söylediği söz, açık bir uyarıydı: "Eğer buradan çıktuktan sonra bir

trafik kazası geçirip ölsem bile sorumlu olarak sizi ve eşimi bilirim."

'Korku değil, yalnızlık'

Türkiye'nin bir dönem taraf olduğu İstanbul Sözleşmesi; şiddeti önleme, mağduru koruma ve faileri etkin biçimde soruşturma yükümlülüğü getiriyordu. Yürürlükteki 6284 sayılı Kanun da korumayı mümkün kılıyor. Evet, yasa var; ancak mesele bu yasaların nasıl uygulandığı.

Tahliye kararından sonra en çok ne hissettiğini soruyorum Ayşe'ye. "Korku değil," diyor, "Yalnızlık."

Ayşe, şiddetin o gece başlamadığını; 25 yıl boyunca süren ekonomik ve psikolojik şiddetin son halkası olduğunu söylüyor: "Çalışan, eve bakan, çocuğunu büyüten ama ev içinde sürekli değersizleştirilen bir kadın."

Ayşe'nin anlattıklarından görüldüğü gibi ekonomik bağımsızlık, kadınlar için tek başına koruyucu olmuyor. Erkek çalışmasa bile "evin ve içindekilerin sahibi" sayılıyor. Bu eşitsiz güç ilişkisine itiraz eden kadın şiddete maruz kalıyor. Şiddetin hesabını sormaya kalkan kadın, şikâyetçi olduğunda karşısına yalnızca faili değil; bu düzenin normalleştirdiği üstünlük ve denetim anlayışını da alıyor.

Buna karşı devletin desteğini

alabileceğini düşünen kadınlara tahliye kararıyla şu mesaj veriliyor: Korunma süresi sınırlı, güvenlik geçici.

"Adalete güvenim vardı," diyor Ayşe; ancak şimdi onun da yok olduğunu dile getiriyor. Bu sözler bir hayal kırıklığını içerse de aslında sistemsel bir soruna işaret ediyor. Ayşe de şiddete uğrayan birçok kadın gibi aynı soruyu soruyor: "Ölmem mi gerekiyordu?"

Yaşam hakkını korumak bugünün sorumluluğu

Geçen hafta, bir gün içinde altı kadın öldürüldü. Her birinde benzer ifadeler vardı: "Şikâyetçiydi." "Uzaklaştırma kararı vardı." "Tehdit ediliyordu." Bu tablo, koruma mekanizmalarının kâğıt üzerinde kalmasının nasıl sonuçlar doğurduğunu gösteriyor.

Bir kadın "Öleceğimi düşündüm" ya da "Ölmem mi gerekiyordu?" dediğinde bu kişisel bir feryat değil, kamusal bir sorudur. Bu sorunun muhatabı da yalnızca şiddet uygulayan erkek değildir; kanunları uygulamayan, denetlemeyen ve caydırıcı davranmayan bütün mekanizmadır.

Kadınlar yaşarken korunmak istiyor. Yaşam hakkını ölümden sonra hatırlamanın kadınlara bir faydası yok; yaşam hakkı bugünün siyasal sorumluluğudur.

Bahar Taş'a ne oldu?

Yüksel Yıldız
Necla Alikoç
Aydın

Bahar, Çeştepe Mahallesi'nde yaşayan emekçi bir aileden geliyordu. Biz Bahar'ı; Çeştepe'de Ekmek ve Gül dergisi dağıtırken ısrarla evine davet edip sohbet etmek istemesiyle, "Başka zamanlarda da görüşelim, yan yana gelelim," demesiyle, çay kahve içerken ettiğimiz sohbetlerle tanıdık.

Çeştepe Mahallesi emekçilerin yoğun olduğu bir mahalle; burada ilişkiler çok sıcaktır. Mahalle sakinleri akşam ev toplantılarında bir araya gelir, kadınlar sohbet ederler. Bundandır ki Bahar'ın kaybı, mahallede derin bir yaraya neden oldu. İçlerinden birine ölümü yakıştıramadılar. Bahar'ın kız kardeşleri olarak bizler o gün sabaha kadar uyuyamadık; ne oldu, nasıl oldu, neden Bahar, diye düşünerek... Sabahın ilk saatlerinde Bahar'ın evinde olmalıydık, aileyi tanıyorlardık. Bu durum hem bizim için hem mahalle halkı için hem de aile için çok zordu.

Bahar, Muğla'da Adli Tiptan henüz gelmemişti. Bizler Cemvi'nde oturmuş bekliyorduk; sessizlik ailenin çığlıklarıyla bozuluyordu. Kadınlarla yan yana geldiğimizde hepimizin aklında olan tek şey, bu ölümün nasıl gerçekleştiydi. Kimi —nereden duyduğunu bilmiyoruz— kalp krizi, kimi zehirlenme dedi. Bir dolu soruyla Bahar'ı, mahalle halkıyla birlikte toprağa verdik.

Ertesi gün Bahar'ın iş yerinin sosyal medya hesabında yayımla-

nan, "İş arkadaşımız Bahar Taş'ı kalp krizinden kaybettik," haberi ile sarsıldık. Çünkü biliyorduk ki Adli Tiptan henüz sonuç gelmemişti. Bunları neye dayanarak söylemişlerdi? Bu süre zarfında aile ile sürekli yan yanaydık. Şüpheli iki kişinin verdiği ifade; ölüm saati, ölü bulunduğu yer, olay sonrası zaman çizelgesi ve tanık anlatımlarında ciddi çelişkiler vardı. İş arkadaşları ve iş yeri yetkililerinin olay sonrası şüphe uyandırıcı beyan ve davranışlar sergilediği ifade edilmişti.

Biz bu senaryoyu Gülistan'dan, Rojin'den, Şule Çet'ten ve kaybettığımız birçok kız kardeşimizden biliyorduk. Bu nedenle hemen bir açıklama yapmak zorundaydık. Aydın Ekmek ve Gül Grubu olarak Aydın Kadın Dayanışma Platformu'nda alınan kararlar basın açıklaması yaptık ve tek sorumuz şuydu: "Bahar Taş'a ne oldu?" Soruşturma etkin yürütülsün, ölümü aydınlatılsın istiyorduk.

Bugün Bahar Taş'ın şüpheli ölümünün üzerinden tam 27 gün geçti. Neden şüphelilerin adli sicil kayıtları dosyada yok? Neden olay yeri inceleme raporu ve tutanakları dosyada yok? Neden toplandığı söylenen deliller dosyada yok? Neden şüphelilerden alınan kan örneklerinin alkol ve uyuşturucu testi sonuçları dosyada yok? 27 gündür soruyoruz. Gerçekler aydınlatılana kadar da sormaktan vazgeçmeyeceğiz. Biz kadınlar daha fazla kız kardeşimizi kaybetmek istemiyoruz ve hesabını sormaya devam edeceğiz.

Bahar Taş'a ne oldu? Rojin'e ne oldu? Gülistan Doku'ya ne oldu?

Riskin 'cinsiyeti'

Fotoğraf: Samantha Garotte/Pexels

Filiz Gür
filizy63@gmail.com

Kıymetli hazirun,
Birkaç yıl önce Anne Dufourmentelle adlı bir yazarın Riske Övgü adlı kitabını okumuştum. Anne, 53 yaşındayken boğulmakta olan iki çocuğu dalgaların arasından kurtarmaya çalışırken hayatını kaybetmiş. Çocuklar kurtulmuş ama kendisi kitabında tarif ettiği yaşama halinde yaşamama riskini alarak akıntıya kapılmış. Acı bir ironi.

Kitabında bir insanın aldığı kararların toplamı olduğuna işaret eden, düşünme halinden eyleme geçtiği noktada yaşamış olduğunu anlatan denemeler var. Kendisi felsefe doktorası yapmış bir psikanalist. Aramızdan ayrılmış diye yazar-ken ona haksızlık etmek istemem. Aramızdan derken de ayrılmış derken de...

O kitabı okuduğum zamanlarda epey hayati riskler almıştım. Şimdilerde cesaretimin sınırlarını, kaygımın sınırlarını çekiştire çekiştire genişletmeye çalışıyorum. Kimse bilmiyor ama kendimi sinadığım bir sınavı daha korkarak da olsa geçtim. Bu beni biraz daha güçlendirdi. Ne zamana kadar ve ne işe yarar bilmiyorum ama bir işe yarayacağını biliyorum.

Bunları olgun bir yerden okumanızı isterim, gaza getiren bir yerden değil. Yazımı biraz kolay tüketilir bir polemige çekmeden önce Nietzsche gibi kolay reddedilemeyecek bir ismi kendi yanıma alarak şah çekmek istiyorum. Tabii herkesin Nietzsche'ye yaptığını yaparak bağlamından söküp aldığım ifadelerin gerçekte neyi söylemek için söylendiğini bilemeyeceksiniz.

Nietzsche, "Denememe hakkım olamaz!" diyor. Biz ömrümüzün tamamını böyle bir hakkın rehavetiyle geçiriyoruz Friedrich diyesim var.

Gelelim risk alma konusunda açacağım polemige:

Sosyal medyada bazı videoların altındaki yorumları okuyorum. İnsanların başlarına gelen kazalarla ilgili yapılan yorumlarda erkekler ap-

talca bir karar alsalar bile "risk almış" oluyorlar, kadınlar risk alınca adı "duygusal karar" oluyor. Yani "risk almak" ifadesi bile terminolojide erkeksileşmiş.

Yorumlarda en iyi ihtimalle "yüceltme kılığında küçültme" var. Annelik bilgeliği, sezgisel zeka, içgörü kabul gören ifadeler. Ama özne erkek olunca soyut akıl, stratejik zeka öne çıkıyor.

Yani Ayşe risk alıyorsa bodoslama dalıyor, Ali, maşallah masalarda strateji kurarak sabahlıyor. İşin fenası, yorum yapan kadınların da bu ifadeleri ve yargıları kabulleniyor olması. Dil felsefesine çok girmeden dilin bazı egemen söylemlerin devamında ne denli büyük rol oynadığını okudukça daha çok anlıyorum.

"Risk alma" davranışı zeka ile değerlendiriliyor. Kadınların zekası da bu defa çocukların eğitimi, kriz çözme ve duygusal denge kurma gibi onu fedakarlığa teşvik eden bir zeka türü olarak sınıflandırılıyor. Kadın akli kabul ediliyor ama bu konular dışında otoriteye dönüşmediği sürece.

Kadın akli yalnızca bastırılmıyor, yönlendiriliyor: Sezgiye, şefkate, fedakarlığa... Sistem kurmaya, teori üretmeye, iktidar olmaya değil. Para kazanacağı alanlarda risk almaya değil. Özgürleşeceği riskler almaya hiç değil.

Bu yazıyı okuduğunuz günün ertesi günü 8 Mart. Kaç yazımda kadınların başlattığı hareketlerden, onların arkasında gelişen devrimlerden bahsettim. Yine de gündelik yaşamdaki titreliliğimizi silmiyor bu yazıları yazmak, okumak... Ben artık deneyimi kutsuyorum, risk almayı kutsuyorum. Aldıysak sahip çıkmayı ve zaferi kimseye yedirmemeyi...

Belgesel kaplanın gözünden çekildiyse kaplanın yaptığı her şey doğru görünüyor bize. Her şeyi parçalayıp yiyebilir. Biz şu belgeselin öznesini bir değiştirelim.

Son olarak Anne Dufourmentelle'in bahsettiğim kitabından çok etkilendiğim bir kısmı alıntılıyorum:

"Yaşamak, dehşetten sökülüp koparılmış bir icattır."

Kadınlar yan yana gelebileceği alanlar istiyor

Yasemin Köktaş
Ankara-Yenimahalle

8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü yaklaşırken mahallemizde yaşayan kadınların sorunlarını ve taleplerini konuşmak, birlikte neler yapabileceğimizi tartışmak amacıyla bir anket düzenledik. İki sitede 71 kadınla gerçekleştirdiğimiz ankete katılanların yaş ortalaması 47 iken, katılımcıların yarısı emekli veya çalışan kadınlar-
dan oluşuyordu.

On yıldan fazla süredir Kardelen Mahallesi'nde yaşayan kadınların "Mahallede kadınlara yönelik hangi hizmetler eksik?" sorusuna en sık verdiği yanıt "sosyal alanlar" olurken; onu güvenli ulaşım, sokak aydınlatması ve kadın dayanışma alanları takip etti. Kadınlar, kültürel etkinliklerin çeşitlendirilmesi gerektiğini, var olan etkinliklerin ise ikamet ettikleri yerlere uzaklığı nedeniyle katılımın zorlaştığını dile getirdi. Özellikle 30 yaş ve altı kadınlar; güvenli ulaşım ve sokak aydınlatması talebini daha çok sahlendirdi. Akşam saatlerinde ve hafta sonlarında toplu ulaşımın seyrekleşmesi, kadınların yürürken kendilerini güvende hissetmemesine neden oluyor. Çoğu kadın bu mesafeyi taksiyle aşmayı ya da durakta ailesinden birinin kendisini karşılamasını bekliyor. "Kadınların yüz yüze olduğu sorunlar neler?" sorusuna ise kadınların yüzde 91'i eşitsizlik, şiddet ve ekonomik sıkıntıların tamamını kapsayan "hepsi" yanıtını verdi.

'Kadınları bir arada tutup güçlendirecek alanlar olmalı'

"Kendinizi bu mahallede ne kadar güvenli hissediyorsunuz?" sorusuna kadınların yüzde 60'ı "kısmen" ya da "güvende hissetmiyorum" cevabını verirken; artan ve vahşileşen kadın cinayetlerini örnek gösterdi. "Eskiden kendimizi daha güvende hissediyorduk, her geçen gün bu güven kırılıyor" yorumunu yapan pek çok kadın; geçtiğimiz eylül ayında mahallede katledilen Başak

Gürkan'ı anımsatarak endişelerini gerekçelendirdi.

"Bu mahallede bir kadın derneği kurmalı mı?" sorusuna kadınların tamamı "Kesinlikle" yanıtını verdi. Bir derneğin kurulması halinde; kadınlar için dayanışma, yardımlaşma ve birlikte mücadele etme alanı oluşturulabileceğini konuştuk. Özellikle yakın zamanda bir kız kardeşimizi kaybetmişken,

böyle bir alanın bizi bir arada tutarak güçlendireceği fikri ön plana çıktı.

Şiddete karşı caydırıcı cezalar gerekli

Son olarak 8 Mart taleplerini sordumuz kadınların neredeyse tamamı, kadına yönelik şiddetin son bulmasını ve failer hakkında caydırıcı cezalar uygulanmasını istedi. Bunun yanı sıra çocuk istismarının önlenmesi, İstanbul Sözleşmesi'ne yeniden dahil olunması, eğitime erişimin önündeki engellerin kaldırılması, eşit işe eşit ücret ve yaşam koşullarının iyileştirilmesi de öne çıkan talepler arasında yer aldı.

Fotoğraf: Ekmek ve Gül

Fotoğraf: Ekmek ve Gül-Arşiv

19 Mart'ın birinci yılında: Yoksulluk, baskı, şiddet

Ezgi Tatlı

Geçtiğimiz yıl 19 Mart; Türkiye gençlik mücadelesinde yoksulluğun, geleceksizliğin ve demokratik haklara yönelik topyekun saldırıların karşısında biriken öfkenin sokağa, kampüse ve kürsülere taşıdığı bir eşik oldu. Bugün birinci yılında geriye baktığımızda, sadece neye karşı durduğumuzu değil, neyi inşa etmemiz gerektiğini de daha net görüyoruz.

19 Mart'ı hazırlayan koşullar tesadüf değil. Gençlik, özellikle de genç kadınlar, uzun süredir derinleşen ekonomik krizin ve siyasi baskının en ağır sonuçlarını yaşıyor. Demokratik haklara dönük saldırılar artarken yaşam koşulları her geçen gün daha da ağırlaşıyor. KYK yurtlarındaki niteliksiz yemekler, asansör faciaları, barınma krizi ve mezuniyet sonrası işsizlik gerçeği; gençliğin önüne konulan "gelecek" tablosunu açık ediyor. Bu tablo bir umut değil, büyük bir belirsizlik ve güvencesizlik anlamına geliyor.

Genç kadınlar açısından bu tablo daha da karanlık. Ekonomik bağımlılık, aile içine hapsedilme baskısı ve artan şiddet yaşam alanlarını daraltıyor. Kadın cinayetlerindeki artış, bu karanlığın en çıplak göstergesi. 19 Mart, tam da bu yaşam hakkına dönük saldırılara karşı yükselen "Yaşamak istiyoruz!" çığlığının merkezi haline geldi.

Kışlaya çevrilen kampüsler

İktidarın 19 Mart sürecinden çıkardığı en önemli sonuç, örgütlü gençliğin yarattığı gücü görmesi oldu. Bu nedenle geçen bir yıl boyunca üniversiteler doğrudan hedef alındı. Kampüsler, baskı politikalarının uygulama alanına dönüştürüldü.

Boğaziçi Üniversitesinde yaşananlar bunun en somut örneği. Kulüp odalarının zorla boşaltılması, kampüs içine çevik kuvvet yığılması, kapılara vurulan kelepçeler ve öğrencilerin

Fotoğraf: Ekmek ve Gül

ifade özgürlüğünün polis şiddetiyle bastırılmaya çalışılması; üniversitelerin adım adım bir "kışla düzenine" sokulduğunu gösteriyor.

Özellikle kadın çalışmaları yürüten ve toplumsal cinsiyet eşitliği mücadelesi veren öğrenci kulüplerinin hedef alınması tesadüf değil. İktidar, genç kadınların yan yana gelmesini ve örgütlü biçimde söz üretmesini engellemek istiyor. Çünkü biliyor ki bir kadın kulübünde yan yana gelen üniversiteli kadın; yalnızca kampüste değil, hayatın her alanında hak talep edecek bir güce dönüşür. Tek başına değil, örgütlü bir biçimde mücadele eder. Bu da mevcut düzen için bir tehdit anlamına gelir.

Bugün üniversitelerde demokratik haklara

dönük saldırılar açık bir politik tercihdir. 19 Mart süreci, öğrencilere örgütlenmenin bir seçenek değil; hayatta kalmanın ve söz sahibi olmanın temel koşulu olduğunu gösterdi. İktidarın sert müdahalelerinin nedeni de gençliğin kendi talepleri etrafında birleşme potansiyelinden duyduğu korkudur.

Demokratik üniversite mücadelesi, demokratik bir Türkiye mücadelesinden ayrı düşünülemez. Rektörlerin atamayla belirlendiği, polisin kampüs kapılarında beklediği bir ortamda bilimsel özgürlükten ve eşit bir gelecekte söz etmek mümkün değildir. Biz genç kadınlar için 19 Mart; yoksulluğa, sokaktaki şiddete, kampüsteki yasaklara ve kadın cinayetlerine karşı yükseltilen ortak bir itirazdır. Bir yıllık deneyim, örgütlü mücadelenin geri çekilmediğini, aksine yeni biçimler kazandığını gösteriyor.

Görevimiz mücadele iradesini büyötmek

Önümüzdeki süreçte görevimiz, 19 Mart'ta açığa çıkan mücadele iradesini büyötmektir. Bu iradeyi kapatılan kulüp odalarının sınırlarını aşarak her fakülte koridoruna, her KYK yemekhanesine ve her işçi mahallesine taşımalıyız. Demokratik bir üniversite, ancak kadınların eşit, özgür ve şiddetten uzak yaşayabildiği bir ülke mücadelesiyle mümkündür.

19 Mart bir son değil; karanlık geleceğe karşı gençliğin attığı sağlam bir adımdır. Çünkü biliyoruz ki yaşamın ta kendisi, bu mücadelenin büyömesinden ve ilerletilmesinden geçiyor.

Güvenli yaşamı birlikte inşa etmek için...

Kocaeli Üniversitesi
Kadın Çalışmaları
Topluluğundan kadınlar

Kocaeli'de ağabeyi tarafından istismara maruz bırakılan 17 yaşındaki İ.N.Ç.'in "Öldürülmekten korkuyorum" sözleri, sadece bireysel bir çığlık değil. Bu durum, aynı zamanda bu düzenin ve bu düzenle iş birliği içinde olan mekanizmaların yarattığı yapısal sorunun açık bir göstergesi.

Söz konusu mekanizmalar, kadın cinayetlerinin neden politik bir mesele olduğunu bir kez daha gözler önüne seriyor. İhmaller silsilesi, kız çocuklarını korumak üzere herhangi bir önleyici mekanizmanın olması ve sonuçları, verilere de yansıyor. TÜİK tarafından açıklanan verilere göre, Kocaeli'de 2025 yılında 16-17 yaş grubunda 112 kız çocuğu evlendirildi. Bu tablo, düzenin kız çocuklarının hayatı üzerindeki baskısının somut bir göstergesidir.

Kadın mücadelesi tam da bu yüzden gereklidir. Tacizciyi değil, mağduru yargılayan, çocukları çocuk yaşta evlilik yoluyla istismara maruz bırakan bu düzeni değiştireceğiz; kız kardeşliğimizle, dayanışmamızla ve bitmeyen öfkemizle buradayız.

Tam da bu yüzden Kocaeli Üniversitesinde eğitim alan kadınlar olarak, kız kardeşlerimizle yan yana gelmek; okulda, yurttan, evde yaşadığımız sorunlara karşı neler yapabileceğimizi konuşmak; birbirimizden öğrenmek ve güvenli yaşamı birlikte yeniden inşa etmek için Kocaeli Üniversitesi Kadın Çalışmaları Topluluğunda buluşuyoruz. 8 Mart'a giderken bu mücadeleyi büyötmek için sen de gel, bizimle ol!

Fotoğraf: Ekmek ve Gül

Laikliği hedef almak, neden kadınları hedef almaktır?

İlke Işık
Avukat

Türkiye'de ramazan, Milli Eğitim Bakanlığı merkezli tartışmalarla başladı. Bakanlık, ramazan boyunca Türkiye genelindeki okullarda "Maarifin Kalbinde Ramazan" temalı etkinlikler düzenlenmesi için talimat verdi. Talimatın laiklik ilkesine aykırı olduğunu belirten kitle örgütleri, sendikalar uygulamayı eleştirip, Bakanlığın "etkinlik değerlendirme formu" ile "fişleme" yaptığını vurguladı.

Okullarda bu talimat hemen karşılığını buldu. Bazı okullarda Bakanlığın okullara gönderdiği kılavuz rehberde yer almayan etkinlikler de gerçekleştirildi.

Antalya'da bir anaokulunda öğrencilere içinde namaz ve oruç gibi başlıkların bulunduğu "Ramazan Çetelesi" dağıtıldığı, öğrencilerin bunu her gün doldurmasının istendiği belirtildi. Kocaeli'de bir okulda zil sesi yerine ilahi çalındığı görüntüleri sosyal medyada paylaştıran veli, "halkın kin ve düşmanlığa tahrik", "özel hayatın gizliliğini ihlal" suçlamalarıyla gözaltına alındı, adli kontrol şartıyla serbest bırakıldı.

İstanbul'da Necip Fazıl Kısakürek İmam Hatip Ortaokulunda bir cemaatin sefeli andı okutuldu, görüntüler pek çok yerde yer aldı. İzmir Tevfik Fikret Okullarında Milli Eğitim Bakanlığı müfettişlerinin ilkököl 4. sınıftan lise son sınıfa kadar ikişer öğrenciyi seçip "Din dersinde ne işleniyor?", "Cumhurbaşkanına hakaret ediliyor mu?" gibi sorular yönelttiği iddiaları Meclis gündemine de taşındı.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanı Mahinur Özdemir Göktaş, küçük yaşta çocuklarla ilahi söyleme görüntüleri ile bu toplama dahil oldu. Memlekette kadınların, çocukların, gençlerin, emeklilerin yaşadıkları sorunlara bu kadar hızlı yanıt vermeyen Bakan, bu meselede hemen müdahil olma ihtiyacı hissettiği görünen o ki.

Bakanlığın uygulamalarına itiraza cevap: soruşturma

Kitle örgütlerinin kaygı ve eleştirilerinin ne kadar haklı olduğunu bu örnekler gösterirken, aralarında akademisyen, yazar ve gazeteci-

lerin bulunduğu 168 isim "Laikliği birlikte savunuyoruz" başlıklı bir metinle uygulamaya karşı çıktı. Anayasa'da laiklik ilkesine vurgu yapan açıklama, Milli Eğitim Bakanı Yusuf Tekin'in dava açacağını ifade ettiği sert tepkisiyle karşılandı. Arkasından Cumhurbaşkanı Erdoğan bildiri üzerine konuştu. Devlet Bahçeli de bu ekipten hiç geri kalmadı.

Bakan Tekin meselenin buraya gelmesinden çok memnun, yarattığı gerilimden hoşnut, konuşmaya devam etti. Mesele Bakanlığının uygulamasına itirazdan ve tartışmalardan çıkıp, laiklik tartışmasına döndü. 28 Şubat atıfları, laiklik diyenlerin din düşmanlığı yaptığı iddiaları havada uçuşurken Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı gecikmedi ve bildiride imzası bulunanları açtığı soruşturmada ifade vermek üzere çağırma başladı.

Eğitime ilişkin uygulamalar üzerinden Bakan Tekin bir memleket meselesi yaratmış durumda. Nitekim kendisi kız ve erkek çocuklarının birlikte okumaması konusunda "hassasiyetlere" dikkat eden, kız okulları tartışması yürüten, Bakanlığın tarikat ve vakıflarla yapılan anlaşmalarını cansiparane savunan, "değerler eğitimi" adı altında din eğitimini temel eğitim haline getirmeye çalışan, kuran kursları ve sıbyan mekteplerine sınırsız hoşgörü sunan bir Bakan. Eğitimi gerici ve bilimsellikten

uzak hale getirmek için ısrarlı adımlar atıyor. Bir yandan da MESEM'lerle sermayeye, yetmişmiş işgücü sunma konusunda planlı ve istikrarlı bir program uyguluyor.

Ramazan ayı Bakanın laiklik ile hesaplaşmasına belki de vesile oldu. Buradan yarattığı gerilim ile uygulamalarına kılıf bulmak ve toplumda da bir yarılma yaratmak gayet elverişli görünmüş olmalı. Böylece, Anayasa'sında laik olarak tanımlanan bir ülkede laikliği savunmanın suç olarak tanımlandığı günlere gelmiş bulunmaktayız. Laikliği yıllar yılı "Müslümanlara eziyet etme" olarak anlatan AKP iktidarı bugün yine aynı şeyi yapıyor.

Laiklik eşitliğin temelidir

Laiklik dini görüş, inanç konusunda baskı içermeyen, özgürlüğe dayalı bir sistemdir. İnanan, güvenle inancının gereğini yerine getirir, inanmayan da özgürdür; çeşitli dinlerden, mezheplerden insanlar da endişe duymadan yaşarlar. Devlet her dine, her inanca eşit mesafede durur ve herkese de eşit yaklaşmış olur. Kaldı ki yıllardır bu ülkenin gerçekten laik olmadığı da tartışılır durulur.

Mesele ülke genelinde bir laiklik tartışmasına dönüşmüş durumda iken, sokakta oruç tutmayan insanların güvende olmayacağı da söylenebilir kolaylıkla. Bir süredir genel ahlak adı altında soruşturmalar yürütüldüğünü biliyoruz ayrıca. Müzik grubu Manifest bu nedenle yargılandı, şarkıcı Mabel Matiz de.

Kadınlar ve kız çocukları en büyük zararı görüyor böyle durumlarda. Kız çocuklarının eğitime katılımından iş yaşamında ve sosyal hayatta var oluşuna kadar kısıtlamalar, eşitsizlikler, baskılar kadınlar için hayatın kendisi olur. Kadın erkek eşitliğine inanmayan iktidarın her icraatı kadınlar için eşitsizlik, yoksulluk, şiddet ve ölüm anlamına geldi ve geliyor.

Meselenin bir diğer yanı da ifade özgürlüğü. Bildiriye imza verenler ifade vermeye başladılar bile. Laikliğe ilişkin görüşlerini ifade edenlerin bir suç işlemiş gibi muamele görmesi, olacak iş değil. Bu durum da ülkede her gün yaşanan gözaltı ve tutuklamalardan bağımsız değil. Fikir ve görüş açıklamanın kendisi bir suça dönüştürülmek istenirken, bu durum kadınlara ve çocuklara dair söylenecek sözlerin de bu kapsama sokulması tehlikesini barındırıyor. Bir kadının şiddete uğradığını söylemesi, çocukların okullarda aç kaldığını ifade etmesi, cinsel şiddete uğrayan kadınların bunu paylaşması, basın açıklamaları yapmak, duruşmaları takip etmek de adliyelerde ifade vermemize neden olabilir. O nedenle de laikliği savunanlara yönelik sözler ve soruşturmalar kabul edilemez, hele de hiçbir suç unsuru yokken.

Tüm çocuklar kaybetti, Bakanlık kazandı

Ülkede yarattığı laiklik tartışmasında laiklik üzerine düşmanca mülahatlar vermeye devam eden Bakan Tekin'in Bakanlığı tam da bu tartışmaların başladığı günlerde bir dava kazandı. Davayı açan çocuğu anaokulunda okuyan Esenyalı Kadın Dayanışma Derneğinden bir kadındı. Dava, anaokulunda bir öğün ücretsiz yemek uygulamasına ilişkin. Davalı Milli Eğitim Bakanlığı, "Çocukların karnını doyurmaya ayıracak paramız yok, dava reddedilsin" dedi.

Oruç tutan, tutmayan, alevi, sünni, Çerkes, Türk, Arap, Kürt, Çingene ülkedeki bütün çocuklar kaybetti, Milli Eğitim Bakanlığı kazandı. Ramazan ayı için birçok projesi planı olan Milli Eğitim Bakanlığı anaokullarında bir öğün ücretsiz yemek vermemeyi kazandı. Kayıtlara böyle geçsin...

Fotoğraflar: Evrensel

Maarifin kalbinde ramazan:

Çocuklar okulda aç kalıyor

MEB'in kültürel miras adı altında okullara dayattığı ramazan etkinlikleri, Mamaklı kadınlar arasında yoksulluk, ayrımcılık ve biat kısılcacında tartışılıyor.

Dilan Ortakçı
Ankara-Mamak

MEB ve ilçe eğitim müdürlüklerinin ramazan etkinlikleri olarak sunduğu uygulamalar, Mamaklı kadınlar arasında sıcaklığını koruyan gündemlerden. Okul çıkışında çocuklarını almayı bekleyen velilerin "Akşama iftarla ilgili ne ödev verecekler?" sorularına "En çok çocuklara yazık oluyor" cümleleri ekleniyor. Kadınların öğretmenlerden bilgi aldıkları WhatsApp gruplarının çoğu ise her hafta başka bir ramazan içeriği ile doluyor. Bazen öfke, bazen kafa karışıklığı olarak tartışmalar cereyan ediyor. Konuyu konuştuğumuz her kadın ya verdiği örnekte ya da yaptığı eleştiride tek bir şey söylüyor: "Çocuklar okulda aç kalıyor."

Bu senenin kalabalık gündemleri arasında iktidarın ihtiyacı üzerine kurulan "Maarifin Kalbinde Ramazan" neyi hedefliyor? MEB tarafından okullara gönderilen direktiflerde uygulamalar; "kültürel mirası yansıtan, paylaşma ve birlikte olma bilincini güçlendiren" sözleriyle nitelendiriliyor. Gönderilen yazıda uygulamaların Anayasa'ya uygunluğu tarif edilirken üstüne kanuni gerekçeleri sıralanıyor. Akın Gürlek'e koltuğunu devreden eski Adalet Bakanının her soruya söylediği "Türkiye hukuk devletidir" cümlelerine benzer şekilde MEB'in yazısında da ramazan etkinlikleri ile hukuk devleti ilişkisinin altı çiziliyor.

'Eve nohut alamazken çocuk mahcup olmasın diye borçla aldım'

Peki, Bakanlık yazısında ifade

edilenler ile gerçek uyuşuyor mu? Bu soruya en büyük "Hayır!" cevabı da sohbetlerimiz arasında kadınların örneklerinden çıkıyor. Anaokulu öğrencisi kızının, "Anne sen neden oruç tutmuyorsun? Diğer annelerin başörtüsü var, sen neden takmıyorsun?" sorularıyla yüz yüze kalan bir kadın, "Çocuğu bu ikilem arasında kalmaması için okula göndermeyi bile düşündüm" diyor. Ramazan kolisi yapma görevinde payına bir kilo nohut almak düşen bir öğrencinin velisi "Eve daha nohut alamıyoruz, çocuk okula mahcup gitmesin diye borçla nohut aldım" diyor.

"Alevi olduğumuzu, inancımızın başka olduğunu öğretmenine söyleyemediği için ağlayan çocuklar var" diyen bir kadına; "Veliler arasında mezhepsel farklar üzerinden kavga çıkarıyorlar. Başka inançtan olanlar çocuklarının başına bir şey gelmesin diye sesini çıkaramıyor" sözüyle başka bir kadın ek yapıyor. Eğitim masraflarının pahalılığında, hafta içi yaşanan beslenme çantasına ne konulacak krizlerinin ortasında kadınlara ve öğrencilere yeni bir sınav yüklenmiş oluyor.

Fotoğraf: Ekmek ve Gül

'Aynı sofralarda aç kalanların ortaklığına göz dikiyorlar'

"Çocukların beslenme hakkını sağlamayan Bakanlığın ne oldu da çocuklara ve ailelere 'ramazan fedakarlığını' öğretme derdi türedi?" diye de soralım. "Türedi" diye sorarken elbette geçmişten bu yana eğitimdeki gerici uygulamaları es geçemeyelim. İktidarın devamcısı bir nesil yaratma aracı olarak dindar eğitim modelleri, AKP hükümetlerinde yıllardır karşımıza çıkıyor. Son süreçte daha da saldırganlaşan "kindar-dindar nesil" hedeflerine el artıran uygulamalar ise tesadüf değil.

Saray iktidarının "iç cepheyi güçlendirme" argümanı, eğitimi de cephenin tuğlalarından biri olarak ele alıyor. Dış ve iç düşmanlarla dolu bir ülke tasviri ile aynı gemide olma iddiaları AKP'li mahalle sözcülerinin ağzında. Ama bir yandan da "aynı gemide olmayı reddeden" toplumsal kesimler de yafta ile "terörist" ilan ediliyor. "Kim düşman, kim dost olacak?" ayrımında iktidar; dini ve manevi değerleri bir araç olarak kullanmaktan geri durmuyor. "Paylaşmak, dayanışma, fedakarlık" gibi kavramlarla süslenen etkinlikler, toplumsal öfkenin yönünü dini ayrımlara doğru yönlendirme derdinde. Siyasal-ekonomik baskılarını artıran tek adam yönetimi; kendisine yönelen toplumsal huzursuzluğun bütünlüğünü kırma çabasındadır. Ramazanda oruç tutanlar-tutmayanlar olarak yapılan ayırım; aynı sofralarda aç kalanların ortaklığına göz dikiyor.

İktidar yasaları kendine göre anlamlandırıyor

Böylece bu göz dikmenin en çok

üzerinde tepindiği kavramlardan biri de laiklik oluyor. Anayasa'da muğlak bir ifade olarak geçen laiklik, ramazan etkinliklerinin MEB tarafından düzenlenmesinin gerekçesi haline bile getirilebiliyor. İktidar; konu çıkarları olunca Anayasa'yı da yasaları da kendine göre anlamlara sokuyor. Üstüne bir de "hukuk devletinin gerekleri" açıklaması eklenince her şey kuralına uygunmuş gibi sunuluyor. Gerçi bu durumu işçi ve emekçiler; eşitlik, gösteri hakkı veya sendikal haklar konusunda da yaşıyor. İktidarın ve uzantılarının dilediğine göre biçimlendirilmeye çalışılan bir haklar tablosu var karşımızda.

Buna karşı gerçek laiklik, demokrasi-nin temel dayanaklarından biri olarak savunmamız gereken bir olgu. Çocukları birbirine küstüren, dini ve mezhepsel ayrımlarla düşmanlaştıran uygulamalara karşı eşit ve bilimsel eğitimin dayanağı laiklikle ilişkili. Kimi konuşmalarda geçen "O zaman Alevi gelenekler de öğretilsin" ya da "Tüm ibadethanelere gidilsin" örneklerinin de eşitlikçilikten öte laiklik dışı uygulamaların bir yüzü olduğunu bilmeliyiz. Ki bu örneklerin savunulması da iktidarın istediği bir zemine işaret ediyor.

Ezcümle; mahalleli kadınların şunu fark etmesi gerekiyor: Çocuklara bir öğün beslenme vermeyi takdir yetkisine alan MEB'in, çocukları oruçlarla ve manevi değerlerle aç bırakması arasında siyasal bir ilişki var. Bu ilişki; çocukları ve aileleri yoksulluk koşullarında yaşamaya mecbur bırakırken yarının yetişkinlerine de şimdiden biat etmeyi salık veriyor. Bu nesil dizaynına karşı gerçek laiklik mücadelesi dünden daha elzem hale geliyor.

Okulda açlık, mahallede çocuk işçilik, tek derdimiz ramazan süsleri!

Fotoğraf: DHA

Berivan Balkay
İstanbul-Esenyurt

Ramazan ayıyla beraber Türkiye'deki eğitim sisteminin çürümüşlüğü bir kez daha vitrine çıktı. Okulların süslenmesi, çocuklara oruç dayatılması ve velilerden toplanan erzaklarla kumanya hazırlanması gibi uygulamalar, hayatın gerçekleriyle taban tabana zıt. Bugün devlet okullarında çocuklar okula aç gidip eve aç dönüyor; boş ekmekle ya da sadece salçalı yufkayla sekiz saati geçirmeye çalışıyor. Beslenme çantasına hiçbir şey koyamayan aileler için özel okul da çözüm değil; zira yoksulluğun ortasında kimsenin dişini sıkacak hali kalmadı.

'Nerede bu çocuklar?'

Esenyurt'un mahallelerinde bir muhtarın kapısını çaldığımızda manzara netleşiyor: Çocuklar uzun süredir okula devam etmiyor. Zorunlu eğitim kağıt üzerinde 12 yıl olsa da kimse takip yapmıyor. Çocuklar evlerinde ama okula gidemiyorlar; çünkü aileler ekonomik sıkışmışlık yüzünden çocuklarını merdiven altı konfeksiyonlara, sanayi bölgelerine gönderiyor. İşçiler, "Çocuğumuz okusun da büyük adam olsun" hayalinden vazgeçmek zorunda bırakılmış durumda.

Aynı mahallede ne özel ne de devlet kreşi var. Bu durum, çocukları eğitimden, anneleri ise iş hayatından koparıp ev hapsine mahkum ediyor. Bir yanda kadın istihdamı vadedenler, diğer yanda kreşleri kapatarak kadınları dört duvar arasına sıkıştırıyor.

MESEM, çeteler ve erken evlilik riski

Okula gidememek sadece bir eğitim sorunu değil, felaketlerin önünü açan bir süreç. İktidar eliyle adeta bir çocuk mezbahasına dönen MESEM'lerde çocuk işçilik meşrulaştırılırken, kız çocukları için erken yaşta evlilik riski kapıda bekliyor. Eğitimden kopan çocuklar, okul önlerine kadar inen mafya ve çetelerin "kısa yoldan para" vaadiyle hedefi haline geliyor. Bir çocuğun okuldan kopması; yoksulluğun ve çeteleşmenin iktidar eliyle nasıl serbest bırakıldığının özetidir.

Karın doyurmak kimin görevi?

Okullara bir kalıp sabun koymaktan aciz iktidar; Ramazan gelince okulları süslüyor, öğrencileri fişliyor ve itiraz eden öğretmenlere soruşturma açıyor. Bakanlığın yapması gereken, çocukların oruç tutup tutmadığının peşine düşmek değil, eğitime erişip erişemediklerini takip etmektir.

Kendi çocuklarını yabancı okullarda okutanlar, bizim çocuklarımıza bir kase çorbayı çok görüp "şükredin" diyor. Veliden servis parası toplayıp cami gezisine gönderenler, bu paraları kimlerin cebine akıtıyor? Bakanlıkların görevi iftar sofrası fotoğrafı talep etmek değil; çocukların sınıfta da evde de karınlarının doymasını sağlamaktır.

Sorumluluğumuz ortak

Çocuklarımızı bu düzenden korumak zorundayız. Onları MESEM'lerde ölüme gönderenlere, okul yerine sibyan mekteplerini gösterenlere, uyuşturucu çetelerine karşı her bir çocuğa karşı sorumluluğumuz var. İran'daki okullarda katledilen, Filistin'de eğitimden mahrum kalan, Afganistan'da köle edilen çocuklarla kaderimiz birdir. İnsanca, şiddetsiz ve savaşırsız bir yaşamı ancak kendi mücadelemizle kurabiliriz.

Öğretmenler endişeli:

Ramazan etkinlikleri okullarda dışlanmayı artırıyor

Gönül Kural
Ankara-Sincan

Millî Eğitim Bakanlığının 81 ile gönderdiği "Ramazan Ayı Etkinlikleri" genelgesiyle birlikte okullarda birçok yeni uygulama başlatıldı. Yoksulluğun derinleştiği, eğitime ayrılan bütçenin azaldığı ve çocuklara bir öğün ücretsiz yemeğin bile çok görüldüğü bir dönemde bu uygulamaların öncelik haline gelmesi düşündürücü. MEB, yapısal sorunları çözmek yerine okullarda laiklik dışı uygulamaları artırarak ayrımcı tutumunu sürdürüyor. Ankara Sincan ve Etimesgut bölgelerinde çalışan kadın öğretmenler, bu sürece dair kaygılarını dile getiriyor.

'Öğretmenler rahatsız ama ifade edemiyor'

Etimesgut'ta görev yapan Özge, okullarında sınıflar arası süsleme yarışması düzenlendiğini, ödül olarak çiğ köfte ve sinema etkinliği vadedildiğini anlatıyor. Ayrıca öğrencilere "oruç tutma çizelgesi" dağıtıldığını ve öğle aralarında boş sınıflarda dini okumalar yapıldığını belirterek şunları söylüyor: "Birçok öğretmen bu uygulamalardan rahatsızlık duyuyor; ancak idari ve kurumsal kaygılar nedeniyle bunu açıkça ifade edemiyorlar. Oysa eğitim ortamında gönüllülük ilkesinin ve laik eğitim anlayışının korunması gerekiyor."

'Oruç tutmayanlar öteki oluyor'

Sincan'da görev yapan Pelin, sınıflardaki bu atmosferin oruç tutmayan öğrencileri "öteki" yapmasından rahatsız. Pelin'in anlattıkları, laiklik kavramının sadece kağıt üzerinde kaldığını ve okullarda ciddi bir baskı oluştuğunu düşündürüyor.

Yine Sincan'da çalışan Şükran, devletin tüm inançlara eşit mesafede durma yükümlülüğünü hatırlatıyor: "Ramazan etkinlikleri kurumsal bir dini ritüele dönüşür ve farklı inançlara yer bırakılmazsa, laik devlet yapısı bozulur. Din siyasi zemine çekildi-

ğinde eğitim ortamı ideolojik bir alan haline gelir. Ramazan kültürel bir değerdir; ancak okullar ibadet alanına dönüştürülmemeli, bu sadece kültürel bir anlatım olarak kalmalıdır."

'Zorla dayatmak inanç özgürlüğüne aykırı'

Eğitimci Ayşen, yapılan etkinliklerin toplumdaki farklı kültürleri göz ardı ederek ayrışan bir ortam yarattığını vurguluyor. Sincan'da görev yapan Sibel ise uygulamaların abartılı halinden şikayetçi: "Ramazan davulcularının sınıfları gezmesi, koridorlarda yüksek sesle ilahiler dinletilmesi hoşgörüyü aykırı. İnsanlar farklı inançlardan olabilir; İslamiyet'in hoşgörü dini olduğu söylenirken, bu dayatmaların yapılması doğru değil."

'İnsani değerler ön plana çıkmalıydı'

Okulunda bir "Ramazan Sokağı" kurulduğunu

belirten Meltem, henüz doğrudan bir baskı gözlemediğini ancak bu durumun okul idaresinin tutumuyla ilgili olabileceğini söylüyor. Öte yandan Ayşe Öğretmen eğitimdeki bu dönüşümden kaygılı: "Laik eğitime ve insan haklarına inanıyorum. Bu tür etkinliklerin zamanla Müslüman olmayan ailelerin çocuklarının zorbalığa uğramasına sebep olabileceğini düşünüyorum. Kendini dışlanmış hisseden çocukların olduğu bir gerçek. İyilik ve yardımseverlik gibi insani değerlerin ön planda olduğu etkinliklerin dışına çıkılmamalıydı."

Öğretmenlerin ortaklaştığı nokta; eğitimin niteliğinin dini ritüellerle değil; bilimsel, kapsayıcı ve her çocuğun kendini güvende hissettiği bir ortamla korunabileceği gerçeği olarak önümüzde duruyor.

Esenyali'da Ramazan:

Sofrada makarna, yolda oruç, mahallede çadırsızlık

Adile Doğan

Esenyali Kadın Dayanışma
Derneği Başkanı

Her ramazan geldiğinde bir telaş başlar emekçiler arasında. Haftalık ya da aylık alışverişler için bütçe hesapları yapılır. Dolu boşa, boş doluya konulur. Ancak evdeki hesap asla çarşıya uymadığı için yine sahur, zeytin ekmek ile yapılır. İftarda ise değişmeyen tek yemek makarna olur, bazen yanına bir çorba konulur. İşçiler çalıştıkları fabrikalardan erzak ya da kumanya beklentisi içinde ancak patronlar "Maliyetler yüksek, bir şey beklemeyin" diyor. Sendikali bir iş yerinde çalışıyor ise belki yemek parasını almıştır ama bu kadar. Pendik Belediyesi bu yıl iftar çadırlarını sadece iki yere açmış: Pendik sahil ve millet bahçesine. Ancak Esenyali büyük bir mahalle olmasına rağmen buraya çadır kurulmadı.

Dayanışma sofralarından yoksulluk paketine

Aslında ramazan orucuna yüklenen anlamları düşününce bir geleneği yaşatmak, dayanışmayı büyütmek için ortak sofralar kurmak adettendir. Ancak bu tablo tam tersi şekilde ilerliyor. Bırakın dayanışmayı büyütmek, var olan olanaklar da kesiliyor. Bu yıl Pendik Belediyesi her yere iftar çadırı kurmak yerine yoksul ailelerin tespit edilerek evlerine yemek verildiği yönünde açıklama yaptı. Acaba çadırları emekçi mahallelere kurmak o acı yoksulluk tablosunu açığa

Fotoğraf: DHA

çıkartacağı için mi bu yol seçildi? Çünkü günde en az 40 kadın derneğe uğrayıp "Sadece makarna yiyebiliyoruz. En yakın iftar çadırlarına nasıl ulaşabiliriz?" diye soruyor.

'Makarna yemekten bıktık'

"Bu mahallede nasıl bir çadır kurulmaz" diyerek tepki gösterenler de var. Tülin, "Ben tam 3 yıldır yoksul bir hayat yaşıyorum. Her ramazan belediye çadırına gider iftarımızı açardık. Bir ay da olsa çocuklar beslenirdi. Ama şimdi bize en yakın

çadıra gitmek için toplu taşıma kullanmak zorundayız. Toplu taşımaya binmek için de para gerekiyor. Bunu düşününce vazgeçip makarna pişiriyorum. Makarna yemekten bıktık" diyor.

O sırada yardım istemek için gelen Yeter, belediyenin çorba dağıttığını söylüyor. Yani ramazan boyunca askıda çorba varmış. Bu bilgiyi kadınlardan ediniyoruz. Çalışan işçiler için de hayat zor bu ramazanda. Birçok fabrika mesai saatlerini değiştirmiş. Çoğu daha servisteyken ezan okunuyor.

Sabahtan yanında ekmek arası bir şeyler getiren orucunu açıyor, olmayan da aç beklemeye devam ediyor. Bu durumu yaşayan Gülay, "Ezan okunduğunda ben hâlâ yolda oluyorum. Geçen yıl da iftara yetişemiyorduk. Ama hemen dört yola kurulan çadıra iftarımızı açar yola devam ederdik. Şimdi ben eve vardığımda sofraya kalkmış oluyorum" diyor.

Reklamların ardındaki görünmez yoksulluk

Her yerde devasa reklamlar yapıyor ramazana atıfta bulunularak. Başta Saray iktidarı ve daha birçok parti, emekçilerin sofralarına konuk oluyor; pozlar verip yayınıyor. Yoksulluğun üstü örtülüyor, her şey yolunda havası içinde devam ediliyor. Okullarda çocuklara ödev olarak "İftar sofralarını çekip atın" deniliyor ve sofralar birbiriyle karşılaştırılıyor. Ancak evinde sadece makarna pişen, yanına da belediyenin verdiği çorbayı koyan emekçi kadınlar bu durumdan utanıyor.

Bu emekçi kadınlardan biri de Fatma. "Biz oruç tutmuyoruz ama bunu çocuğuma anlatmam zor. Anlatsam 'hani nerede özgürlük' diye sorgulayacak. Öğretmene özelden yazsam da yapacak bir şey yok. İftar sofrası kurun denildi. Diğer inançları yok sayan, ötekileştiren, sadece bir inancı dayatan bu anlayış yoksulluğu da anlamıyor" diyor. Fatma, yoksulluk koşullarında yaşamak zorunda bırakılmışken bir de utanç duygusunun altında eziliyor.

Tezgahın önü de arkası da aynı hikaye

Derya Evcil

İstanbul-Maltepe

20 Ocak-9 Şubat tarihleri arasında kurulan Kadın El Emeği Pazarı, üç haftada toplam 300 kadın emekçinin katılımıyla gerçekleşti. Üç hafta boyunca aynı meydanda, aynı masaların etrafında çok şey gördük. El emeği ürünler sergilendi ama masaların üzerinde duran sadece boncuklar, ipler değildi; umutlar, ihtiyaçlar ve sessiz sorular da oradaydı.

Bu pazarda en dikkat çekici durum, satıcı ile alıcı arasındaki çizginin inceliği. Tezgahın arkasındaki kadın da önündeki kadın da birbirine çok benziyordu. Gelenlerin çoğu ürünlere "Kime hediye alabilirim?" diye bakmadı; özellikle örgülerin önünde uzun uzun durup "Kaç günde biter?", "İpi kaçta alıyorsunuz?", "Gerçekten satılıyor mu?" diye sordular. Sorular hediyeye değil, emeğin kazanca dönüşüp dönüşmediğine

dairdi. O an fark ettik ki; pazar artık bir alışveriş alanından ziyade bir ihtimali yoklama alanıydı. Tezgahın önündeki kadın, "Ben de yapabilir miyim, mutfığa bir katkı olur mu?" sorusunu taşıyordu içinde.

Bir kapı aralama çabası

Hikaye çoğu zaman aynı: Artan giderler, daralan bütçeler ve el emeğiyle bir kapı aralama çabası. Bir örgü şalın arkasında bazen koskoca bir geçim arayışı saklıydı. Çadırın içinde yükselen kahkahalar, boncuk ve iğne arasındaki şakalaşmalar işin görünen, neşeli yüzüydü. Ancak o rengarenk stantların arkasında sadece hobi değil; faturalar, mutfak masrafı ve çocukların ihtiyaçları vardı.

Yaptığımız ankete katılan kadınların neredeyse yarısı; parmaklarda sinir sıkışması, göz derecesinde ilerleme gibi fiziksel sorunlar yaşadığını söylüyor. Buna rağmen çoğu, katılma nedenini "aile bütçesine katkı" ve "ekonomik özgürlük" olarak ifade

ediyor. İşin en çarpıcı yanı, pek çoğunun sağlık sorunlarına rağmen üretmeye devam etmesi. "Biraz dinlen" denmesi gereken yaşlarda, "Bir şeyler daha yapayım" telaşındalar.

Emeğin meydanı

Son dönemde bu pazarlara katılan kadın sayısındaki artış, sadece el becerisinin yaygınlaşmasıyla açıklanamaz. Bu tablo, ev ekonomisinin giderek daha fazla kadının omuzlarına yüklenmesinin sonucudur. Kermesler artık sadece birer pazar yeri değil; kadınların görünmeyen emeğinin görünür olduğu, birbirine tutunarak ayakta kalmaya çalıştığı alanlardır.

Evet, burada güçlü bir dayanışma, sarsılmaz bir kız kardeşlik bağı var. Ancak kahkahaların arasına dikkatle kulak verince şu gerçek yankılanıyor: Kadınlar bu meydanda sadece üretmiyor, derinleşen yoksulluk karşısında nefes alacak bir alan açmaya, her şeye rağmen ayakta kalmaya çalışıyor.

Fotoğraf: Ekmek ve Gül

With Babies and Banners: Evden grev alanına

Nehir
Isparta

1936-1937'de Michigan'daki Flint Sit-down grevini anlatan "With Babies and Banners: Story of the Women's Emergency Brigade" (Bebekler ve Pankartlarla: Kadın Acil Durum Tugayının Hikayesi) belgeseli, geride bırakılmış politik bir hafızayı görünür kılıyor. Tarih kitaplarına yalnızca dipnot olarak düşen kadınlara hak ettiği değeri gösteren bu belgesel, sadece geçmişte kazanımla sonuçlanmış bir grevin nostaljik kaydı olmakla kalmıyor; kapitalizmin görünmez kıldığı ev içi yükün de aslında sistemin en kırılğan noktalarından biri olduğunu da gösteriyor. Çünkü Flint'te kadınlar grevin "destekçisi" değil, direnişin devamlılığını sağlayan politik aktörlerdir. Mücadele fabrikalarda başlasa da onun sürekliliğini sağlayan unsur; evde, sokakta ve dayanışma hatlarındaki kadınlar oluyor.

Bu belgesel; grev sırasında fabrikalardaki işçilerin yanında, onların eşleri, anneleri ve kız kardeşlerinden oluşan Kadın Acil Durum Tugayının örgütlenme sürecini, eylemlerini ve grevin sürekliliğine olan katkılarını anlatıyor. Arşiv görüntüleri ve grevde yer almış kadınlarla grevden 40 yıl sonra yapılmış röportajları bir araya getiren çalışma, tarihsel bir anıt niteliğinde.

Kadın Acil Durum Tugayının eylemleri, kadınların grev sürecindeki konumunu açık biçimde ortaya koyuyor. Fabrika işgal edilirken kadınlar yalnızca dışarıdan moral desteği sunmuyor; grevciler için yemek organizasyonu yapıyor, haberleşme ağları kuruyor ve polis müdahalesi karşısında fiziksel olarak barikat oluşturuyorlar. "Ev içi" olarak tanımlanan alanda yapılan işler kolektifleştiriliyor ve kamusal bir direniş pratiğine dönüştürülüyor.

Kadınlar grevde ön saflarda!

Belgeselde bahsedilen Sit-down grevi, dönemin en büyük ve tekelleşmiş firması General Motors'a karşı yapıldı. Yoğun iş yükü ve bunun karşılığında düşük ücret, cinsel istismar ve ırkçı davranışlar grevin tetikleyicilerinden oldu. İlk olarak fabrikada çalışan erkek işçiler tarafından başlatılan grev, sendikadaki erkeklerin örgütlü

mücadelesiyle desteklense de başlangıçta sessiz kaldı. Çalışanlar eşlerine grev hakkında yalan söylüyordu. Ancak radyolardan yayılan haberler ailelerin de mücadeleden haberdar olmasını sağladı. Tepkisiz kalmak istemeyen kadınlar, sendikaya katılım sağlamak ve grevdeki ailelerine yardım etmek için seferber oldular. İlk başta yalnızca "kadının yeri" olarak görülen mutfaklarda görev alan kadınlar, zamanla ön saflara geçerek erkeklerle omuz omuza direndi.

Bu direniş Flint'teki kadınların toplumdaki pozisyonunun politik boyutunu da ortaya koydu. Kadınların üstlenmesi beklenen, yemek hazırlamak, bakım sağlamak, çocukları ve aileyi orga-

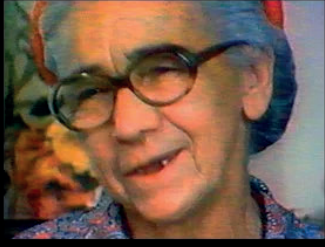
nize etmek, moral desteği vermek gibi görünmez kılınan görevleri Kadın Acil Durum Tugayı ile birlikte kolektifleştirilip kamusal hale dönüştürüldü. Ev içi sorumluluklar "yardımcı görev" olmaktan çıkıp fabrikadaki grevin sürdürülebilirliğinin temel unsurlarından biri haline geldi ve böylece kadınlar sınıf mücadelesinin aktif öznesi haline dönüştüler.

Kadınlar grevi sürdürülebilir kıldı

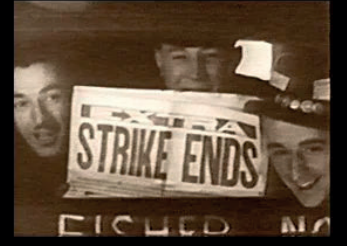
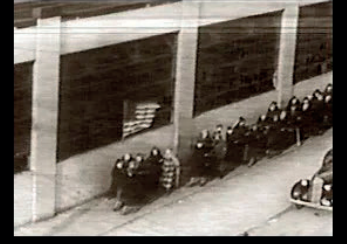
Flint'teki kadınların deneyimi, Kadın Acil Durum Tugayının örgütlü hareketi, yalnızca grevin sürekliliğini sağlamakla kalmamış; ev içi emeği kamusal alana taşıyarak mücadeleyi genişletmişti. Bu eylemler, kapitalizmin en kırılğan noktalarına müdahale etmenin yollarını açarken, kadınların direnişteki aktif ve stratejik rollerini de görünür kıldı. Belgesel, işçi sınıfı tarihine eklenen bir notun ötesine geçerek, işçilerin eşlerinin mücadelesinde aktif rol alabildiğini gözler önüne serdi.

Kadın Acil Durum Tugayının deneyimi, hem ev içi ve bakım emeğinin görünürliğini artırmış hem de mücadeleyi fabrikaların sınırlarının ötesine taşıdı. Evdeki, sokaktaki ve dayanışma hatlarındaki koordinasyon, grevi sürdürülebilir kılmış ve kadınların direnişteki aktif rolünü bir güce dönüştürmüştü.

Bu bağlamda belgesel, kadın emeğinin politik etkisini ve örgütlenmenin sınıf mücadelesindeki hayati rolünü ortaya koyuyor. Flint'teki deneyim, kadınların üzerine yüklenen angarya işin nasıl kolektifleştirilebileceğini ve bunun sınıf mücadelesindeki yerinin ne denli önemli olduğunu gösteriyor.

Fotoğraflar: Flint-bilinmeyen fotoğrafçı 1937

Fotoğraflar: flint- withbabiesandbanners